

PÄIVÄHOIDON PERHETYÖN KEHITTÄMINEN KUOKKALAN ALUEELLA

Marja-Leena Huisko

Opinnäytetyö

YLEMPI AMK-TUTKINTO

Toukokuu 2006

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**

Sosiaali- ja terveysala

Tekijä(t) Marja-Leena Huisko	Julkaisun laji Opinnäytetyö	
	Sivumäärä 63	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____saakka	
Työn nimi PÄIVÄHOIDON PERHETYÖN KEHITTÄMINEN KUOKKALAN ALUEELLA		
Koulutusohjelma Sosiaali- ja terveysalan jatkotutkinto. Terveyden edistämisen ja ehkäisevän työn jatkokoulutusohjelma. Lapsiperheiden terveyden edistämisen suuntaavat opinnot.		
Työn ohjaaja(t) Laatupäällikkö Johanna Heikkilä ja yliopettaja Marjo Martikainen, Jyväskylän ammattikorkeakoulu päiväkodinjohdaja Seija Mattila Jyväskylän kaupunki, Pohjanlammen päiväkoti		
Toimeksiantaja(t) Jyväskylän kaupunki, lasten päivähoitopalvelut		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Lasten ja perheiden varhaisen tuen tarve on lisääntynyt. Tähän haasteeseen pyrittiin vastaamaan Jyväskylän kaupungin lasten päivähoitopalveluissa Kuokkalan alueella päivähoidon perhetyön kehittämishankkeen avulla 1.3.2003 - 31.7.2004</p> <p>Hankkeessa tavoitteena oli kehittää uudenlaisia toimintamuotoja, joiden avulla pyrittiin tukemaan perheitä heidän kasvatustehtävässään ja vahvistamaan arkipäivän pulmatilanteiden hallintaa voimavarakeskeisin työmenetelmin. Toisena tavoitteena hankkeessa oli kehittää päivähoidon peruspalvelun yhteyteen työmalli, jonka avulla perheet voivat saada matalakynnyksistä apua. Päämääränä oli aito ja avoin kasvatuskumppanuus.</p> <p>Perhetyön avulla voitiin antaa tilaa perheiden itse esille ottamille kasvatuskysymyksille, arjen huolille ja keskusteluille. Perhetyön toimintamuodoissa pyrittiin perheiden omia voimavaroja korostavaan tasavertaiseen kumppanuuteen. Päivähoidon perhetyö on ennaltaehkäisevää, matalakynnyksistä perheiden tukemista eri elämäntilanteissa.</p> <p>Päivähoidon perhetyöhankkeen avulla pystyttiin auttamaan perheitä usein melko pienellä avulla ja tämän myötä tukemaan päivähoidossa olevien lasten koteja näiden kasvatustehtävässä. Päivähoidon perhetyöntekijänä työskentelin päiväkotien, perhepäivähoidon ja perhepuiston asiakasperheiden kanssa, konsultoin päivähoidon työntekijöitä sekä työskentelin yhteistyössä moniammatillisen yhteistyöverkoston kanssa. Perhetyön työmuodoiksi muotoutui mm. kotikäynnit, keskustelut, perhetapaamiset ja pien- sekä vertaisryhmätyöskentely lasten ja vanhempien kanssa sekä konsultaatio päivähoidon työntekijöille.</p> <p>Hankkeen aikana kehitetyillä työmenetelmillä pystyttiin kehittämään päivähoidon työtapoja perhekeskeisemmiksi sekä henkilökunnan ammattitaito lisääntyi. Päivähoidontyöntekijät saivat käyttöönsä uusia menetelmiä perheiden kanssa tehtävään yhteistyöhön.</p> <p>Päivähoidon perhetyön mahdollisuudet koettiin moninaisiksi ja hankkeesta saatuja kokemuksia hyödynnetään lasten päivähoitopalvelujen perhe- ja leikkitoiminnan kehittämisessä sekä Jyväskylän seudun Perhehankkeessa, joka alkoi syksyllä. 2005. Perhe-hanke kunnat ovat Jyväskylän kaupunki, Jyväskylän maalaiskunta, Laukaa ja Muurame.</p>		
Avainsanat (asiasanat) päivähoito, perhetyö, kasvatuskumppanuus, voimakeskeinen työ		
Muut tiedot		

Author(s) Marja-Leena Huisko	Type of Publication Master's Thesis	
	Pages 63	Language Finnish
	Confidential Until <input type="text"/>	
Title The Improvement of Day-care Family Work in the Kuokkala Area		
Degree Programme Master's Degree Programme in Health Promotion and Preventive Care, Specialisation Option: Health Promotion of Families with Children.		
Tutor(s) Quality manager Johanna Heikkilä, Jyväskylä University of Applied Sciences, Principal lecturer, Marjo Martikainen, Jyväskylä University of Applied Sciences, Day-care centre manager Seija Mattila, City of Jyväskylä, Pohjanlampi Day-care centre		
Assigned by The City of Jyväskylä, Children's Day-care Services		
Abstract The need of the early support for children and families has increased. The children's day-care services of the city of Jyväskylä tried to answer this challenge in the Kuokkala area with an improvement project between March 1 st , 2003 and July 31 st , 2004. The objective of the project was to develop new kinds of operations models to support the families in their educational work and strengthen the control of the problem situations in their everyday life with resource-centric working methods. The second objective of the project was to develop a working model for the basic services of day-care which would help the families to get low-threshold help. The main target was to obtain a real and open educational partnership. With the help of the family work, space was given to the educational issues the families themselves had brought up, to everyday concerns and to conversations. The working methods of the family work aimed at an equal partnership underlining the families' own resources. The day-care family work is preventive, low-threshold support for families in different life situations. With the help of the day-care family work the families were often helped with quite a little amount of help and this enabled the support of the families with children in day-care in their educational tasks. As a day-care family worker I worked with day-care centres, with children's day-care in private families and with the customer families of a family park, consulted the day-care workers and worked together with a multi-occupational cooperation network. The working methods of the family work were, among others, home visits, conversations, family meetings and consultation for the day-care workers, as well as small group work with children and peer group work with parents. The working methods developed during the project enabled the development of day-care working methods to be more family-oriented and thus the professional skills of the staff increased. The day-care workers obtained new methods for the collaboration with the families. The possibilities of the day-care family work were seen as manifold and the experiences obtained from the project will be made good use of in the improvement of children's day-care services' family work and play work as well as in the Family-project of the Jyväskylä area, which began in the autumn of 2005. The Family-project's participants are the city of Jyväskylä, Jyväskylän maalaiskunta, Laukaa and Murame.		
Keywords Day-care, family work, educational partnership, power-oriented work		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

SUMMARY

1 JOHDANTO	5
2 YHTEISKUNNALLISET MUUTOKSET	
PERHEESSÄ JA PÄIVÄHOIDOSSA.....	7
2.1 Yhteiskunnalliset muutokset.....	7
2.2 Päivähoitopalvelut.....	9
2.3 Kasvatuskumppanuus	11
3 PÄIVÄHOIDON PERHETYÖ -HANKKEEN	
TARKOITUS JA TAVOITTEET	14
3.1 Kuukkala asuinalueena.....	14
3.2 Esimerkkejä muiden kuntien päivähoidon perhetyön hankkeista	16
3.3 Hankkeen tarkoitus ja tavoitteet	18
4 HANKKEEN TOIMIJAT JA TYÖTAVAT.....	19
4.1 Hankkeen toimijat.....	20
4.2 Hankkeen työmuodot.....	22
4.2.1 Voimavarakeskeinen työ	23
4.2.2 Lasten Tunnekerho	24
4.2.3 Kotikäynti.....	27
4.2.4 Keskustelut ja vanhempainillat	29
4.2.5 Konsultaatio päivähoidon työntekijöille	30
4.2.6 Juttutupa.....	32
4.2.7 Avioerolasten tuetut tapaamiset	33
5 ARVIOINTIA JA KEHITTÄMISHAASTEITA.....	34
5.1 Vanhempien arviointia päivähoidon perhetyöstä.....	35
5.2 Työntekijöiden arviointia päivähoidon perhetyöstä.....	38
6 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	42
LÄHTEET.....	47
LIITTEET	51
Liite 1. Päivähoidon perhetyön toimintatilasto	51
Liite 2. Esimerkki erästä tunnekerhokerrasta	52
Liite 3. Verkostokartta	54
Liite 4. Vanhemmuuden roolikartta.....	55
Liite 5. Huolen vyöhykkeistö	56
Liite 6. Juttutupaesite.....	57
Liite 7. Kyselylomake vanhemmille	58
Liite 8. Kyselylomake päivähoidon työntekijöille	61

Liite 9. Kyselylomake Juttutupaan osallistuneille 64**KUVIOT**

KUVIO 1. Päivähoidon perhetyö -hankkeen kehittämisprosessin eteneminen	17
KUVIO 2. Päivähoidon perhetyö yhteistyöverkosto.....	18
KUVIO 3. Päivähoidon perhetyön –malli.....	20
KUVIO 4. Tunnekerhomalli.....	23
KUVIO 5. Kotikäyntiprosessikaavio.....	25
KUVIO 6. Konsultaatio perheiden hyvinvoinnin lisäämiseksi.....	28

1 JOHDANTO

Päivähoito on osa sosiaalihuoltoa. Sosiaalihuollolla tarkoitetaan sosiaalipalveluja, sosiaaliavustuksia, toimeentulotukea ja niihin liittyviä toimintoja, joiden avulla edistetään ja ylläpidetään yksityisen henkilön, perheen sekä yhteisön sosiaalista turvallisuutta ja toimintakykyä. Sosiaalihuollon palvelut jaetaan yleisiin - ja erityispalveluihin. Lasten päivähoito kuuluu sosiaalihuollon erityispalveluihin ja on varhaiskasvatuspalvelua. (Kettunen, Ihalainen & Heikkinen 2001, 28-29.) Päivähoidon lisäksi varhaiskasvatuspalvelut muodostuvat kunnan tai yksityisen järjestämistä esiopetuksesta sekä muusta varhaiskasvatus-toiminnasta esimerkiksi järjestöjen ja seurakuntien kerhotoiminnasta tai kuntien avoimesta varhaiskasvatus-toiminnasta. (Varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset, 2002.) Jyväskylän kaupungissa avointa toimintaa järjestetään lasten päivähoitopalveluiden perhe- ja leikkitoiminnassa.

Julkisuudessa lasten ja lapsiperheiden pahoinvoinnista ja vanhemmuuden tukemisesta puhutaan paljon. Jokaisessa perheessä on joskus lasten kasvatukseen, vanhemmuuteen ja perhe-elämään liittyviä huolia. Perheiden elämänrytmi on nopeutunut, työelämän kasvaneet vaatimukset vaikuttavat vanhemmuuteen ja lapset viettävät paljon aikaa päivähoidossa. (Koivula, 2004, 73-77.) Lasten ja perheiden tuen tarpeet näkyvät ja havaitaan päivähoidossa yleensä jo varhain, mutta näihin varhaisen tuen ja avun tarpeisiin ei useimmiten ole aikaa, tietotaitoa eikä resursseja vastata

Jyväskylässä päivähoidossa oli kiinnitetty huomiota siihen, että haasteet perheiden tukemiseksi ovat lisääntyneet päivähoidossa. Syksyllä 2002 havaittiin ajankohtaiseksi lähteä kehittämään Jyväskylän kaupungin päivähoidon perhetyö -hankkeen avulla uusia työ- ja toimintamuotoja perheiden tukemiseksi. Tärkeäksi nähtiin, että mallia lähtisi kehittämään työntekijä, jolla on päivähoiton ja perhetyön koulutusta ja kokemusta. Päivähoidon perhetyöhankkeen perhetyöntekijänä aloitin minä, sosionomi (AMK) Marja-Leena Huisko 1.3.2003.

Tässä raportissa perhetyö määritellään päivähoidon perheiden kokonaisvaltaiseksi tukemiseksi ja perhetyö ymmärretään laajasti perheiden kanssa tehtävänä yhteistyönä. Perhetyössä korostuu perheiden omien voimavarojen näkyväksi tekeminen ja kasvatuskumppanuuden merkitys vanhempien ja päivähoidon henkilökunnan kohtaamisissa sekä vanhempien keskinäisissä vertaisryhmätapaamisissa (Puroila, 2004, 1). Perhetyö on ennaltaehkäisevää, perheiden varhaista tukemista eri muutos- ja elämäntilanteissa.

Hankkeelle perustettiin ohjausryhmä, johon kuuluivat kasvatustoiminnanohjaaja Merja Adenius-Jokivuori, päiväkodin johtaja Seija Mattila, lastenneuvolan terveydenhoitaja, osastonhoitaja Seija Sulola, sosiaalityöntekijä Anna Hottanen, Jyväskylän Ammattikorkeakoulun, sosiaali- ja terveysalan lehtorit Marjo Martikainen ja Marjut Katajavuori-Vartiainen. Ohjausryhmä valvoi ja tuki hankkeen työtä jatkuvasti sen kestäessä.

Tässä opinnäytetyössä keskityn erityisesti kuvaamaan 1. hankkeessa muotoutuneita työ- ja toimintamuotoja Päivähoidon perhetyön kehittämishankkeen aikana vuosina 2003-2004. Lisäksi tässä raportissa tuon esille 2. päivähoidon henkilökunnan ja 3. vanhempien näkemyksiä sekä 4. heidän arviointia päivähoidon perhetyöstä ja toiminnasta. Opinnäytetyöni koostuu aktiivisesta käytännön työstä hankkeessa sekä tästä kirjallisesta raportista.

2 YHTEISKUNNALLISET MUUTOKSET PERHEESSÄ JA PÄIVÄHOIDOSSA

2.1 Yhteiskunnalliset muutokset

Helimäki ja Kastari-Johannsson (2004,1-2) toteavat, että yhteiskunta on viimeisten vuosikymmenien aikana ollut voimakkaan kehitysaallon harjalla. Siirtymä teollisesta informaatioyhteiskuntaan näkyy selkeästi myös päivähoitopalveluiden käyttäjien odotusten ja tarpeiden muutoksena. Päivähoidossa työelämän kiihtyvä tahti näkyy mm. lasten pidentyneinä hoitoaikoina. Osa vanhemmista tekee ilta- ja viikonlopputöitä ja paine ylitöiden tekemiseen kasvaa.

Yhteiskunnallisten muutosten seurauksena perherakenteet ovat muuttuneet. Entiset suuret perheet ovat muuttuneet nykyajan tiiviiksi ydinperheiksi. Perheet muuttavat toiselle paikkakunnalle työn tai opiskelun perässä. Luonnolliset tukiverkostot eivät ole enää tukemassa perheitä samaan tapaan kuin ennen ja vastuu perheiden tukemisesta on siirtynyt yhä enemmän yhteiskunnan vastuulle. (Puroila 2004,106.) Jyväskylän kaupungissa, Kuokkalan asuinalueella, kuten valtakunnallisestikin, näkyy perheiden yksinäisyys. Alueella asuu paljon sekä eri puolelta Suomea että maailmaa muuttaneita perheitä, joilla ei ole tukenaan sukulaisia eikä sosiaalisia verkostoja. Joillekin perheille päivähoidon työntekijät ovat ainoa tuki ja turva.

Syitä perhemuotojen kirjavoitumiseen ja perinteisen perhemallin huokoistumiseen on haettu yhteiskunnan muutoksesta, naisen aseman paranemisesta, perhekokojen pienenemisestä, ihmisten itsekkyyden lisääntymisestä sekä perinteisen perheidean toimimattomuudesta. Yhteiskunta perheen ympärillä on monella tapaa muuttunut. Yksilöllistyminen, kaupungistuminen ja teollistuminen ovat niitä yhteiskunnassa tapahtuneita muutoksia, joiden on tulkittu olevan ydinperheen murentumisen taustalla. Ydinperheen lisäksi lähiyhteisöjen on pelätty kadottaneen merkitystään. Kyliä, asuntoalueita ja sukuja yhdistäneet ja arkielämää vankasti kannattaneet siteet ovat muuttuneet. Perheet ovat

entistä yksinäisempiä vailla kiinteitä sidoksia sukuun, naapurustoon ja ympäristöön. (Hurtig 1999, 19.)

Päivähoidon, neuvolan ja koulun henkilökunta tuo monissa eri yhteyksissä esille huolen vanhemmuuteen liittyvän kasvatustehtävän murtumisesta ja katoamisesta. Työn ja perheen yhteen sovittamisesta puhutaan paljon ja työn tekemisen tapa on muuttunut. Kivimäki (2003,186) tuo esille näkökulman, jossa hän toteaa, että tietoyhteiskunnan työ on erilaista kuin teollisessa yhteiskunnassa. Vanhemmuudelle on työelämän kiihtyvässä rytmissä jäämässä yhä vähemmän aikaa. Mielestäni tämä näkyy tämän päivän lapsiperheiden arjessa ja tuo monenlaisia pulmia arkielämään ja lasten kasvatukseen.

Yhteisölliseen ja sosiaaliseen kanssakäymiseen liittyvien arvojen haurastuminen näkyy siinä, että perheiden sosiaaliset verkostot vähenevät. Aikaisemmin läheiset sosiaaliset verkostot ja suurperheet tuottivat eri tavalla yhteisöllistä turvaa, jolloin lapsen kasvatusturvaa olivat jakamassa ja myös opettamassa monet ihmiset. Perheillä ei ole enää välttämättä tukena esimerkiksi isovanhempien verkostoa. (Vaininen & Rostila 2002, 9.)

Vanhemmuuden nähdään olevan jonkinlaisessa kriisissä. Vanhemmat eivät tiedä, miten kasvattaa lapsiaan uudenaikaisessa yhteiskunnassa, jossa korostetaan taloudellisia arvoja ja yksilöllisyyttä. He ovat jollain tapaa hukassa etsiessään ratkaisua lasten ja omien tarpeidensa toteuttamisen välillä. Näitä vanhemmuuden ongelmia ei liitetä välttämättä perheen taloudelliseen tilanteeseen. (Vaininen & Rostila 2002, 10.)

Vanhemmuudesta on tullut entistä vaativampi tehtävä. Perheet hajoavat, monimuotoistuvat ja vanhemmuus hajoaa erilaisiksi tehtäviksi. Yhdellä lapsella voi olla useampia aikuisia vanhemmuuden velvoitteista vastaamassa. Biologisen vanhemmuuden rinnalle onkin tullut emotionaalinen ja sosiaalinen vanhemmuus. Huoli lapsesta kohdistaa katseen perheeseen. Perhe voidaan nähdä lapsen oireiden tai pahoinvoinnin osittaisena selittäjänä mutta myös tärkeimpänä ratkaisijana. Perhe on ihmissuhdeammattilaiselle aina myös resursi. Perhe motivoi, se on työskentelyssä kumppani sekä voimavara. (Hurtig 1999, 23 - 24.)

Kettunen ja muut (2001) toteavat, että perhe on sidoksissa omaan aikaansa ja ympäröivään kulttuuriin. Perheen rooli on muuttunut yksilökeskeisemmäksi. Lapsiperheissä joudutaan tasapainoilemaan monien paineiden keskellä. Vanhempien ajan ja energian pitäisi riittää vanhemmuuteen, parisuhteeseen, työhön ja vapaa-aikaan. Pikku lasten vanhempien pitäisi vakiinnuttaa asema työelämässä perheen tehtävien ollessa samaan aikaan vaativimmillaan. (Kettunen ym. 2001, 50-51.)

2.2 Päivähoitopalvelut

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisissa linjauksissa (2002, 12) määritellään lasten päivähoito varhaiskasvatuspalveluksi, jossa yhdistyvät lapsen oikeus varhaiskasvatukseen ja vanhempien oikeus saada lapselleen päivähoitopaikka joko päiväkodista tai perhepäivähoidosta.

Vanhemmat voivat valita lapselleen kunnan järjestämän päivähoiton, hoitaa lasta itse kotihoidon tuella tai järjestää päivähoiton yksityisen tuen turvin. Näin perhettä tuetaan lasten hoidossa ja kasvatuksessa (Kettunen ym., 2001, 55).

Lasten päivähoito on peruspalvelu, jonka järjestäminen on kunnan velvollisuus ja jonka rahoitus tapahtuu pääosin yhteiskunnan varoista. Kaikilla lapsilla tulee olla mahdollisuus osallistua päivähoiton palveluihin. Lasten päivähoitossa asiakkaina ovat sekä vanhemmat että erityisesti lapset. (Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista, 2002, 12-16.)

Päivähoidolla on useita tehtäväalueita. Perustehtävä on lapsille annettava varhaiskasvatus ja esiopetus. Erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitseville lapsille laaditaan kuntoutussuunnitelma yhteistyössä lapsen vanhempien ja tarpeen mukaan asiantuntijatahojen kanssa. Perheitä ja koteja tuetaan heidän kasvatustehtävässään. Yhdessä muiden sosiaalipalvelujen kanssa tuetaan lapsiperheitä, toteutetaan ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä ja toimitaan tarvittaessa lastensuojelupalveluna. Päivähoito mahdollistaa vanhempien opiskelun ja työssä käynnin. (Suurnäkki & Kajanne 2001, 7.)

Päivähoitoa ja julkista varhaiskasvatusta tarjotaan päiväkodeissa, ympärivuorokautista hoitoa sekä ilta- ja viikonloppuhoitoa antavissa päiväkodeissa, perhepäivähoidossa, ryhmäperhepäivähoidossa, avoimissa päiväkodeissa sekä

leikki- ja kerhotoiminnassa. Esiopetusta annetaan kunnan päätöksen mukaan joko päiväkodissa tai koulussa. Perheiden odotukset ja vaatimukset päivähoidon laatua kohtaan ovat kasvaneet. Maahanmuuttajaperheet ja heidän kulttuurinsa edellyttävät päivähoidon henkilöstöltä uuden ymmärtämistä ja oppimista. Erityistä tukea tarvitsevia lapsia on entistä enemmän. (Suurnäkki & Kajanne 2001, 7.)

Päivähoidon tuottaminen perustuu lainsäädäntöön, joista keskeisempiä ovat Laki lasten päivähoitosta (L 36/1973) ja -asetus (A 236/1973), lastensuojelulaki ja -asetus, sosiaalihuoltolaki ja -asetus sekä lapsen oikeuksien sopimus. Lasten päivähoito on varhaiskasvatuspalvelu, jossa yhdistyy lapsen oikeus varhaiskasvatukseen ja vanhempien oikeus saada lapselleen hoitopaikka. Laadukkaassa päivähoitossa korostuu myös varhaisen tukemisen näkökulma ja sitä kautta ehkäisevän lastensuojelutoiminnan merkitys. (Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista, 2002,16-17.)

Laki lasten päivähoitosta (L 36/1973) 2a §:n mukaan päivähoiton tavoitteena on tukea päivähoitossa olevien lasten koteja näiden kasvatustehtävässä ja yhdessä kotien kanssa edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä. (Valtion säädöstietopankki, Finlex.)

Laki Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (L 812/2000) säätelee sosiaalihuollon asiakkaan osallistumiseen, kohteluun ja oikeusturvaan liittyviä keskeisiä oikeudellisia periaatteita. Laki korostaa asiakkaiden (päivähoitossa olevien lasten ja lapsen vanhempien) itsemääräämisoikeuden ja mielipiteiden huomioon ottamista sekä asiakkaan aseman vahvistamista.

Suomalainen varhaiskasvatus perustuu Yhdistyneiden Kansakuntien Lapsen oikeuksien sopimukseen (SopS 60/1991). Lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa sopimusvaltion turvaamaan lapsille osuuden yhteiskunnan voimavaroista, oikeuden osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon ja yhteiskuntaelämään sekä oikeuden suojeluun ja huolenpitoon. Sopimuksessa tuodaan esille, että lapsen edun näkökulma tulisi ottaa huomioon kaikissa lasta koskevissa toiminnoissa. YK:n Lapsen oikeuksien sopimukseen kirjattujen lasten oikeuk-

sien tulee toteutua jokaisen lapsen elämässä. (Valtionneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista, 2002, 15.) Lapsen edun mukaista on tukea perheitä heidän kasvatustehtävässään, jotta lasten hyvinvointi, terve kasvu ja kehitys toteutuvat.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005) tuodaan esille, että lapsi voi tarvita tukea fyysisen, tiedollisen, taidollisen, tunne-elämän tai sosiaalisen kehityksen osa-alueilla eripituisia aikoja. Tuen tarve voi syntyä myös tilanteessa, jossa lapsen kasvuolot vaarantavat tai eivät turvaa hänen kehitystään, hyvinvointia ja terveyttä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2005, 35.)

Mikäli kunnan päivähoiton työntekijä tai viranhaltija omien havaintojensa perusteella tulee siihen tulokseen, että lapsen hyvinvointi vaarantuu ja perhe tarvitsee tukea tai hän saa tiedon ilmeisen lastensuojelun tarpeesta olevasta lapsesta on hänen tehtävä lastensuojelulain (L 1983/683) 40 §:n mukainen ilmoitus lastensuojeluviranomaiselle. Ilmoituksen tekoon on kunnan viranhaltijoilla ja työntekijöillä velvollisuus. (Valtion säädöstietopankki, Finlex.)

2.3 Kasvatuskumppanuus

Kasvatuskumppanuuden Tast (2003,1) näkee niin päivähoiton henkilöstön kuin lasten vanhempienkin mahdollisuutena laajentaa maailmankuvaansa. Lisäksi hän näkee sen mahdollisuutena kasvaa yhteyteen, löytää autonomiaa ja itsearvostusta, oppia jakamaan ja vastaanottamaan sekä mahdollisuutena kasvaa ihmisenä, vanhempana ja yhteistyökumppanina. Uudenlaisten kasvatuskumppanuuden käytäntöjen ja muotojen rakentaminen onkin mahdollista vain lähtemällä rohkeasti toimimaan ja oppimaan sekä kehittämään niitä päivähoiton käytännöiksi.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisissa linjauksissa (2002,10) todetaan, että päivähoito eri muotoineen on vallitsevin yhteiskunnallisen varhaiskasvatuksen toimintaympäristö. Varhaiskasvatuksessa on oleellista lasten, varhaiskasvatuksen henkilöstön sekä vanhempien vuorovaikutus ja kasvatuksellinen kumppanuus. Puroila (2004) toteaaakin, että perheen ja päivähoiton yhteistyössä kohtaa vanhemman ja ammattilaisen ohella kaksi erilaista elämänpiiriä - yksityinen ja julkinen. Vanhemman ja ammattilaisen välistä suhdetta voi jä-

senttää eri tavoin. Yksi tapa on korostaa vanhemman ja ammattilaisen yksityisen ja julkisen välistä eroa ja erillisyyttä. (Puroila 2004, 9.)

Hujala, Parrila, Lindberg, Nivala, Tauriainen ja Vartiainen (1999, 14–15) toteavat, että lapsen kasvuympäristöjen välisen vuorovaikutuksen toimivuus on sekä perheen että päivähoiton kasvatuksen laadun keskeinen kulmakivi. Kontekstuaalisen kasvun teoria nostaa erityisen tärkeäksi vuorovaikutuksen niiden kasvuympäristöjen välillä, jossa lapsi elää. Lapsen laadukkaan kasvun ja kehityksen mahdollisuuksiin vaikuttaa se, missä määrin kasvatuksesta huolehtivat aikuiset kokevat kasvatuksen yhteisenä hankkeena.

Tast (2003) mukaan kasvatuskumppanuudessa keskeistä on lapsen näkeminen osana perheyhteisöään. Lapsen kannalta on merkittävää, että hänelle tärkeät aikuiset vuoropuhelua käyden löytävät yhteisesti hyväksyttävän tavan elää kodin ja päiväkodin arkea lapsen kehitystä ja kasvua tukevalla tavalla. Yhteisen todellisuuden näkyväksi tekeminen ei aina ole yksinkertaista. (Tast 2003,1.) Mielestäni em. Tastin ajatuksissa tulee esille tärkeä ja merkittävä asia päivähoiton ja kodin välisestä yhteisestä todellisuudesta. On erittäin tärkeää, että päivähoiton työntekijät oivaltavat koko perheen asiakkaaksi ei ainoastaan lapsia. Tämän jälkeen kasvatuskumppanuuteen pohjautuva yhteistyö muuttuu luontevaksi osaksi työtä. Yhteistyön perustana on luottamuksellinen suhde ja kuulluksi tuleminen tunne.

Lapsen vanhempien osallistaminen kasvatusyhteistyöhön vanhemmuutta vahvistavalla tavalla sekä valtaistaa että vastuuttaa vanhempia, ja siten tukee myös päivähoiton henkilöstöä (Tast 2003,1). Valtakunnallisissa varhaiskasvatuksen linjauksissa (2002) korostetaan, että vanhemmille tulisi järjestää mahdollisuuksia kasvatustilaisuuksiin paitsi oman lapsen osalta myös yhdessä muiden vanhempien ja koko henkilöstön kanssa. Tavoitteena on edistää vanhempien keskinäisen yhteistyömuotoja ja -tapoja. (Valtakunnallisissa varhaiskasvatuksen linjauksissa 2002, 18.)

Kasvatuskumppanuus edellyttää kasvattajan ja vanhemman välistä luottamusta ja huolen jakamista arjen kasvatuskysymyksistä. Toimiessaan vanhemman kasvatuskumppanina työntekijä luo aidosti perustaa kodin ja päivähoiton väliselle sillan rakentamiselle. Vanhemmuutta vahvistava kasvatuskumppanuus

perustuu tasavertaiseen vuorovaikutukseen, jossa kaikki osapuolet voivat olla sekä antajan että saajan roolissa. (Kaskela & Kekkonen, 2006, 15-16.)

Mattus (1999,16) toteaa, että ammatti-ihmisten ja vanhempien suhde perustuu parhaimmillaan kumppanuuteen, jossa kumpikin osapuoli työskentelee yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Tällöin vanhempien henkilökohtaista lapsensa tuntemusta pidetään yhtä tärkeänä asiantuntemuksena kuin ammatti-ihmisten tietoja. Kumppanuus merkitsee, että vanhemmat voivat sitoutua aktiiviseen yhteistyöhön ja kommunikaatioon ammatti-ihmisten kanssa. Määtän (2001) mukaan yhteistyö on vastavuoroista, ja sen osapuolet täydentävät toisiaan. Kumppanuuden perustaksi pitäisi tulla näkemys että, kaikilla perheillä on vahvuuksia. (Mattus 1999,16; Määtä, 2001, 101.)

Jokaisella perheellä on eri elämäntilanteisiin liittyviä kriisejä. Huolen purkaminen ja keskusteleminen voi olla riittävä apu. Yksin pohtiessa ne saattavat saada suuremmat mittasuhteet, mutta yhdessä keskustellen asiat asettuvat kohdalleen. Lämmin, ymmärtävä ja tukeva yhteisö voi osaltaan synnyttää luotamusta niin, että sen edustamiin käsityksiin esimerkiksi lapsen tarpeiden huomioon ottamisesta uskalletaan peilata omaa tilannetta. Yhteisön tuki voi peilautua myös mahdollisuutena antaa tukea toisille, jolloin vanhemmat löytävät vertaistukea toisistaan. Varhaiskasvatuksen kentällä voisi olla enemmän tällaisia kasvatuskumppanuuden varaan rakennettuja ennalta ehkäisevän perhetyön yhteisöjä. (Tast 2003, 2.)

Kumppanuudessa ammattilaisen asiantuntemusta ei häivytetä, vaan huomiota kiinnitetään siihen, millä tavalla varhaiskasvattaja tuo oman osaamisensa, tionsa, taitonsa vanhemman ja lapsen käyttöön. Kumppanuudessa on keskeistä se, miten vanhemman oman lapsensa tuntemus tulee kuulluksi vuoropuhelussa ammattilaisten kanssa. (Kaskela & Kekkonen, 2006,19.)

3 PÄIVÄHOIDON PERHETYÖ -HANKKEEN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Sosiaali- ja terveysministeriössä ja sosiaali- ja terveysalan tutkimus ja kehittämiskeskuksessa on linjattu erilaisten asiakirjojen kautta, kuinka lapsiperheiden palveluita tulisi kehittää ja tuottaa kunnissa. Keskeisempiä asiakirjoja, jotka tukevat ennaltaehkäisevän työn kehittämistä päivähoitoon ovat Varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteet (2005), Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista (2002), Lapsille sopiva Suomi YK:n yleiskokouksen lasten erityisistunnon edellyttämä Suomen kansallinen toiminta suunnitelma (2005), Lastenneuvola lapsiperheiden tukena, opas työntekijöille (2004) sekä Sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelma 2004-2007 julkaisu (2004). Edellä mainitsemisani julkaisuissa tuodaan esille kasvatuskumppanuuden merkitys ja varhaisen tuen tärkeys. Palvelujärjestelmän kehittäminen, siten että perheillä on ”matala kynnyks” saada apua mahdollisimman varhain. Sosiaali- ja terveysministeriön suosituksen (2004, 30-31) mukaan moniammatillinen yhteistyö onnistuu alueellisesti tehokkaasti kun pelisäännöistä ja työmuodoista on yhteisesti sovittu. Hankkeen aikana pelisäännöistä ja työmuodoista kävimme vuoropuhelua Jyväskylän kaupungin sosiaalitoimen sosiaalityöntekijöiden, lasten päivähoitopalvelun erityislastentarhanopettajien ja Mannerheimin lastensuojeluliiton Keski-Suomen piirin Perhetalo-hankkeen projektipäällikön ja perhetalo-ohjaajan kanssa.

3.1 Kuokkala asuinalueena

Kuokkala on noin 16 000 asukkaan asuinalue Päijänteen ja Jyväsjärven välissä. Kuokkalan alueella asuu viidennes koko kaupungin väestöstä. Kuokkala koostuu monista erilaisista pienalueista. Lapsiperheitä alueella on noin 2450, joista neljäsosa on yksinhuoltajaperheitä ja joka kymmenes on uusperhe. (Mattila 2003, www.jyvaskyla.fi/info/sivu.php?p=vaesto.)

Hankkeen aikana Kuokkalan alueella oli 819 päivähoitopaikkaa, joista 735 oli kunnallista ja 84 oli yksityistä päivähoitoa. Kuokkalan alue on nopeasti kasvanut asuinalue, jossa on runsaasti opiskelija- ja vuokra-asuntoja. Vilkkaan muuttoliikkeen vuoksi alueen väestö ei ikäänny nopeasti vaan lapsiperheiden tarvitsevien peruspalvelujen käyttö pysyy korkeana. Maahanmuuttaja perheitä Kuokkalassa on noin 500.(Mattila,2003.)

Kuokkalassa lasten päivähoitoa toteuttavat Pohjanlammen, Kotipesän, Taikalampun, Ristikiven ja Ristonmaan päiväkodit sekä Kuokkalan ja Tikan toimintakeskus, Nenäinniemitalo sekä Yrttisuon perhepuisto ja alueen perhepäivähoitajat, joita hankkeen aikana oli noin 50.

Jyväskylän kaupungin lasten päivähoitopalveluissa päivähoitoa järjestetään päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa, joka on hallinnollisesti liitetty alueiden päiväkoteihin. Tämän lisäksi järjestetään perhe- ja leikkitoimintaa. Lisäksi lasten päivähoitopalvelut huolehtivat lasten kotihoidon tuen sekä yksityisen hoidon tuen kustannuksista (Mattila, 2003).

Jyväskylän kaupungin lasten päivähoitopalveluiden varhaiskasvatussuunnitelma on Jyvävasu. Esiopetusta säätelee esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (v. 2000) Jyväskylän kaupungin esiopetuksen linjaukset määrittävät yleiset suuntaviivat. Päiväkodin/koulun oma vuosittainen toimintasuunnitelma määrittelee yksiköiden omat toimintatavat. Perheen kanssa yhdessä Jyväskylän kaupungin päivähoitossa oleville lapsille laaditaan varhaiskasvatussuunnitelma tai lapsen esiopetussuunnitelma. (<http://www.jyvaskyla.fi/sotepa/>).

Erityistä tukea tarvitsevien lasten kuntoutussuunnitelmana käytetään joko henkilökohtaista opetuksen järjestämistä koskevaa suunnitelmaa tai lapsen varhaiskasvatus-/esiopetussuunnitelmaa, johon on lisätty tarpeellisia kohtia HOJKS -lomakkeesta. Kotoutumissuunnitelma laaditaan maahanmuuttajalapsille yhteistyössä perheiden kanssa (<http://www.jyvaskyla.fi/sotepa/>). Varhaiskasvatuksen ensisijaisena tavoitteena on edistää lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia.

3.2 Esimerkkejä muiden kuntien päivähoidon perhetyön hankkeista

Helsingin kaupungissa Herttoniemen rannan alueella toteutettiin vuosina 1997–1998 päivähoidon perhetyöntekijäkokeilu. Projektin taustana oli lasten lisääntynyt oireilu ja erityistä tukea tarvitsevien lasten määrän kasvu. Työntekijöiden mukaan perheet tarvitsivat enemmän tukea ja apua, mutta työntekijöiltä puuttui aikaa ja tietotaitoa kohdata ja hoitaa asiaa. Kokeilun keskeisenä tavoitteena oli rakentaa työmuoto, jolla voitaisiin ennaltaehkäistä perheiden ongelmien kasautumista ja erityispalveluiden käytön tarvetta. Tavoitteena oli kehittää päivähoidon peruspalvelun yhteyteen työmalli, jonka avulla perheet voisivat saada matalakynnyksistä apua. Kokeilun seurannassa todettiin, että työmuoto on tarpeellinen, mutta haasteellinen. Työmuoto vakinaistettiin ja on herättänyt kiinnostusta valtakunnallisesti. (Lyyra, 2004, 108; Sosiaaliviraston julkaisusarja B 1/1999.)

Hyvinkäällä toteutettiin Jussinlinnan päivähoidon vanhempien kasvatustyön tukiprojekti 1.8.2000–31.7.2003. Projektin tavoitteena oli tukea vanhempia heidän kasvatustehtävässään ja tehdä ennaltaehkäisevää työtä syrjäytymisvaarassa olevien lasten auttamiseksi (Lyyra, 2004, 108, <http://www.stakes.fi/tiedotteet/2002/33.htm>).

Hämeenlinnassa ja Hattulassa on toteutettu vuosina 2003-2005 kuntien yhteinen ”Kimppa perhetyö päivähoidossa” -hanke. Hankkeen tarkoituksena oli kehittää helposti lähestyttäviä perhepalveluita päivähoitoon. Hankkeen avulla etsittiin uusia näkökulmia ja työmuotoja päivähoidon työntekijöiden ja vanhempien väliselle yhteistyölle. Perhetyöhanke antoi päivähoidon työntekijöille välineitä vanhempien kanssa tehtävään yhteistyön toteuttamiseen. (<http://www.hameenlinna.fi/paivahoito/index.php?id=3603>).

Oulussa käynnistettiin syksyllä 2001 sosiaali- ja terveystoimen yhteishankkeena Varhaisen vuorovaikutuksen tukemisen –projekti. Projekti muodostui kahdesta osiosta. koulutuksesta ja **perhetyön mallin kehittämisestä**. Tavoitteena on ollut työntekijöiden mahdollisuutta ennaltaehkäistä pikkulapsivaiheessa olevien perheiden kriisien pitkittymistä ja vaikeutumista (Elomaa, Hiitola-Moilanen, Kinnunen ja Pylväs, 2004, 62-63).

Oulussa on toteutettu myös Perhetyön mahdollisuudet päivähoitossa -hanke vuosina 2002-2004. Hankkeen päätavoitteena oli **kehittää vanhempien sekä päivähoidon henkilöstön vuorovaikutuksen** perustuvaa yhteistyötä (Hiitola-Moilanen, 2004, 73-74).

Turun seudulla on toteutettu päiväkodeissa kasvuturve- projekti vuosina 2001-2003. Keskeisenä tavoitteena projektissa oli hakea uusia menetelmiä siihen, miten **tukea vanhempia heidän kasvatusta tehtävässään**. (Keskinen ja Virjonen, 2004,8-9).

Näissä kaikissa hankkeissa yhteistä on luoda vanhempien ja työntekijöiden väliseen yhteistyöhön uusia työmuotoja vanhemmuuden tukemiseen. Hankkeiden tavoitteissa tulee esille myös ennaltaehkäisevän työn ja perhetyön mallintamisen tarve ja se, että perheillä olisi matalakynnys tuen hakemiseen. Nämä edellä mainitsemani asiat olivat keskeisiä myös Jyväskylän kaupungin Päivähoidon perhetyö –hankkeen tavoitteissa ja perhetyötä kehitettäessä.

Koivulan (2004, 98-99) tutkimustuloksissa tulee esille, että päivähoiton perhetyö on vanhemmille tärkeää toimintaa. Vanhemmat toivat esille näkökulman, että olisi luonnollista, jos päiväkodit tarjoaisivat tukea perheille. Elomaa ja muut (2004) toteavat projektin vaikuttavuuden arvioinnissa tulleen esille, että perheet ja työntekijät kokivat perhetyön tärkeäksi työtavaksi lapsiperheiden arjen tukemisessa ja vanhemmuuden vahvistamisessa.. Nopealla ja oikeaan aikaan tapahtuvalla avulla on pystytty tukemaan perheitä. Tirolan (2004, 129) tutkimuksessa henkilöstö koki Perhetyön mahdollisuudet päivähoitossa -hankkeella olleen monitasoisia merkityksiä kotien kanssa tehtävään yhteistyöhön. Henkilöstön ammattitaito lisääntyi koulutuksen myötä ja heidän ajattelunsa muuttui aiempaa asiakas- ja perhelähtöisemmäksi.

Nämä em. tutkimustulokset osoittavat perhetyön kehittämisen tärkeyden päivähoiton yhteyteen. Näissä tuloksissa tuli esille, että em. hankkeille asetetuista tavoitteista toteutuivat ensinnäkin vanhempien sekä päivähoiton henkilöstön vastavuoroisen vuorovaikutuksen perustuvan yhteistyön kehittäminen ja toiseksi vanhempien tukeminen heidän kasvatusta tehtävässään.

Valtakunnallisesti eri puolella Suomea on toteutettu ennaltaehkäisevän työn ja perhetyön kehittämishankkeita päivähoiton yhteyteen jo monia. Tavoitteet

kaikissa näissä hankkeissa ovat hyvin pitkälti samansuuntaisia ja antavat minulle kehittäjänä lisävarmuutta, että kehittämistyötä kannattaa jatkaa.

3.3 Hankkeen tarkoitus ja tavoitteet

Jyväskylän kaupungin päivähoiton perhetyön kehittämiseen haettiin hankerahoitusta Sosiaali- ja terveysministeriöltä joulukuussa 2002. Hankkeeseen oli tarkoitus palkata kaksi perhetyöntekijää, toinen Pohjanlammen päiväkotiin Kuokkalaan ja toinen Keltinmäki-Myllyjärvi –alueen kolmen päiväkodin käyttöön. Hankkeelle ei myönnetty rahoitusta, mutta päivähoiton perhetyön –hanke aloitettiin Jyväskylän kaupungin oman rahoituksen turvin 1.3.2003 Kuokkalassa Pohjanlammen päiväkodissa. Elokuussa 2003 perhetyön kehittäminen laajeni koko Kuokkalan alueelle.

Hankkeen tarkoituksena oli luoda uusia työ- ja toimintamuotoja perheiden ja lasten tukemiseksi päivähoidossa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa (Päivähoiton perhetyön hankehakemus 2002). Toimintamuotojen avulla pyrittiin tukemaan perheiden kasvatustehtävää ja vahvistamaan arkipäivän pulmatilanteiden hallintaa. Päämääränä oli aito ja avoin kasvatuskumppanuus.

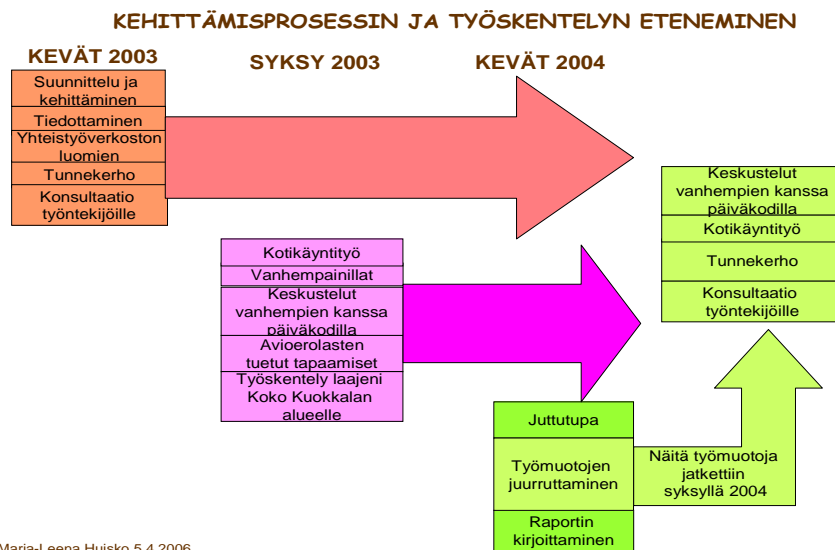
Toisena tavoitteena hankkeessa oli kehittää päivähoiton peruspalvelun yhteyteen työmalli, jonka avulla perheet voivat saada matalakynnyksistä apua. Mallin tavoitteena oli tarttua lapsen kehityksen pulmakohtiin entistä varhaisemmin sekä perheiden kasvatustyön tukemiseen ja arkipäivän kasvatuksen pulmatilanteiden hallinnan vahvistamiseen yhdessä perheiden, päivähoitohenkilöstön ja olemassa olevan palveluverkoston avulla.

Päivähoiton perhetyöhankkeen kolmantena tavoitteena oli kehittää neuvoloiden, sosiaalityön ja päivähoiton välimaastoon yhteistyökohta, joka huomioisi kaikkien toimijoiden osaamisen ja antaisi välineitä tarttua perheiden pulmiin aiempaa tiiviimmin ja varhaisemmin. Tämän myötä kunnan sisäiset toimintamuodot kehittyisivät vaikeuksissa olevien perheiden entistä varhaisemmaksi tunnistamiseksi ja tukemiseksi, jolloin mahdollinen syrjäytymis- ja vaikeuksien hankaloitumiskierre voitaisiin katkaista (Päivähoiton perhetyön hankehakemus, 2002).

4 HANKKEEN TOIMIJAT JA TYÖTAVAT

Perhetyö- mallin kehittäminen päivähoitoon alkoi maaliskuussa 2003. Aluksi tein kehittämis- ja suunnittelutyötä Pohjanlammen päiväkodilla. Toiminnan suunnittelu alkoi yhteistyössä perheneuvolan työntekijöiden kanssa, kun suunnittelimme tunnekerhotyön aloittamista. Toinen työmuoto jota kehitin kevään 2003 aikana oli konsultaatio työntekijöille. Päiväkodin vanhemmille pidettiin vanhempainilta, jossa tiedotettiin uuden työmuodon alkamisesta. Tässä vaiheessa yhteys muihin toimijoihin oli vielä melko vähäistä.

Syksyllä 2003 perhetyön kehittäminen laajeni koko Kuokkalan alueelle. Aluksi kävin tutustumassa kaikkiin alueen päiväkoteihin ja tiedotin neuvolaan ja sosiaalityöhön uudesta työmuodosta. Syksyn aikana osallistuin useamman päiväkodin vanhempainiltaan joko vieraana tai olin vastuussa vanhempainillan toteuttamisesta. Tunnekerho ja konsultaatio työntekijöille olivat työmuotoja, jotka jatkuivat läpi koko hankkeen. Syksyn 2003 aikana aloitin kotikäyntityön sekä vanhempien tapaamiset päiväkodilla. Samaan aikaan alkoi myös Lasten tuetujen tapaamisten –hanke, jossa minä työskentelin myös. Keväällä 2004 uutena työmuotona alkoi Juttutupa –ryhmä yksinhuoltaja vanhemmille yhteistyössä Mannerheimin lastensuojeluliiton Perhetalo –hankkeen kanssa. Hankkeen kehittämisprosessin eteneminen on kuvattu kuviossa 1.

Marja-Leena Huisko 5.4.2006

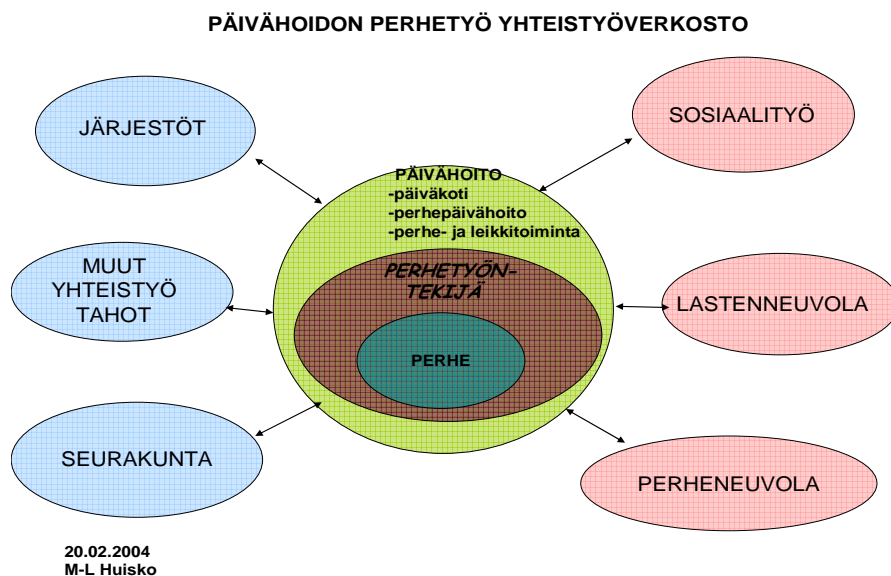
KUVIO 1. Päivähoidon perhetyö -hankkeen kehittämisprosessin eteneminen

Näistä edellä mainitsemistani työmuodoista hankkeen jälkeen jäi työmuodoiksi päivähoidon perhetyöhön kotikäynti ja tunnekerhotyö, konsultaatiota työntekijöille sekä vanhempien tapaamiset päiväkodilla.

4.1 Hankkeen toimijat

Hankkeen toimijoiden ydin muodostui perheestä, päivähoidon henkilöstöstä ja perhetyöntekijästä. Näiden lisäksi toimijoiden yhteistyöverkoston kuului Jyväskylän kaupungin sosiaalitoimen Kuokkalan alueen sosiaalityöntekijät, perheneuvolan psykologi, Kuokkalan lastenneuvolan terveydenhoitajat, Mannerheimin Lastensuojeluliiton Keski-Suomen piirin perhetalo hankkeen projektipäällikkö ja perhetalo-ohjaaja ja Jyväskylän ammattikorkeakoulun, sosiaali- ja terveysalan sosionomiopiskelijat ja heidän lehtorinsa Marjut Katajavuori-Vartiainen ja Marjo Martikainen sekä Meidän Jykä kasvatusyhteistyöhankkeen Aila Koistinen.

Hankkeen aikana sain tukea ohjausryhmältä sekä päiväkodinjohtaja Seija Mattilalta. Kuuluin myös erityistyöntekijöiden työryhmään, jossa voin jakaa ajatuksia ja pohtia asioita erityislastentarhanopettajien, päivähoidon toimintaterapeutin ja kasvatustoiminnanohjaajan kanssa yhdessä. Perhetyön yhteistyöverkosta on kuvattu kuviossa 2.

KUVIO 2. Päivähoidon perhetyö yhteistyöverkosto

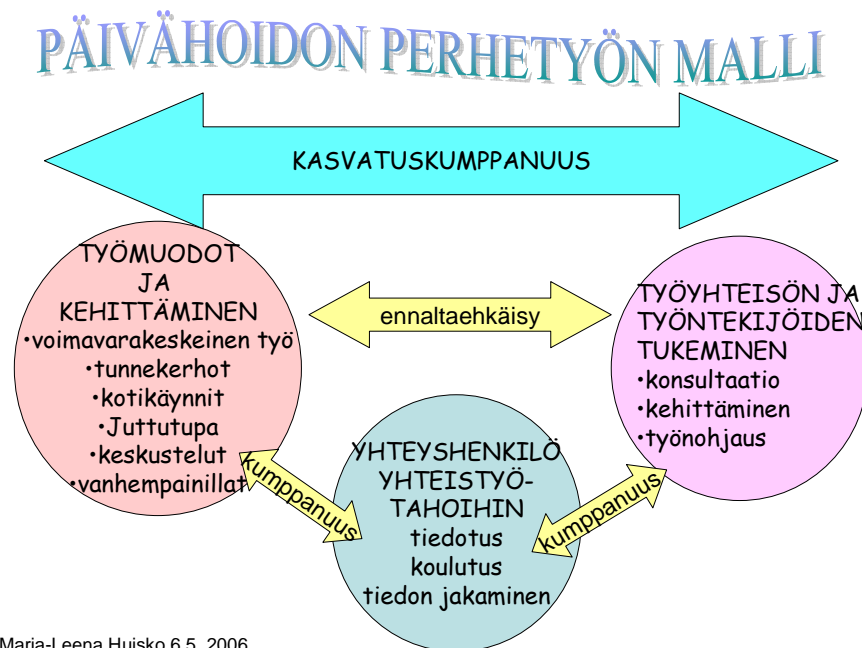
Hankkeen aikana keskityin työskentelyyn päivähoidon henkilökunnan, päivähoitolaisten perheiden ja tarvittaessa moniammatillisen yhteistyöverkoston kanssa. Olin päivittäin perheen, päivähoidon ja yhteistyöverkoston käytettävissä. Jyväskylän kaupungin perheneuvolan työntekijät olivat suureksi avuksi tunnekerhotyöskentelyn suunnittelussa ja konsultoinnissa. Sosiaalityöntekijöiden kanssa tein yhteistyötä tiettyjen perheiden tukemiseksi sekä avioerolaisten tuettujen tapaamisten merkeissä. Jyväskylän kaupungin lasten päivähoitopalvelujen kiertävän erityislastentarhanopettaja Sari Rannilan kanssa tein yhteistyötä mm. vanhempainillan toteuttamisessa Ristonmaan päiväkodissa. Hänen kanssaan konsultoimme toinen toisiamme ja työskentelimme yhteistyössä tukien perheitä heidän kasvatustehtävässään. Meidän Jykä kasvatusyhteistyöhankkeen projektipäällikkö Aila Koistinen antoi minulle konsultaatioapua ja sain kirjallisuutta lainaan.

Jyväskylän ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoille etsin perheharjoittelupaikkoja ja perhetyöntekijänä ohjasin heitä. Kävin kertomassa päivähoidon perhetyöstä eri opiskelijaryhmille Jyväskylän yliopiston varhaiskasvatustieteiden laitoksella sekä sosionomiopiskelijoille Jyväskylän ammattikorkeakoulussa. Lastenneuvolan ja seurakunnan kanssa yhteistyö jäi melko vähäiseksi hankkeen aikana. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Keski-Suomen piirin Perhetalohankkeen kanssa tein yhteistyötä Juttutupa-ryhmän suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä alueryhmätyöskentelyssä. Juttutupatoiminnasta on kerrottu luvussa 5.2.6.

Hankkeessa mukana olleet perheet olivat Kuokkalan alueelta ja tulivat mukaan toimintaan ottamalla itse yhteyttä, päivähoitohenkilöstön tai sosiaalityöntekijöiden kannustamina. Perheitä oli kaiken kaikkiaan mukana n. 70 – 80. Tunnekerhoissa oli mukana yhteensä 58 lasta, vanhempainiltoihin osallistui 88 vanhempaa, kotikäyntejä tehtiin kahdeksaan kotiin ja muita keskusteluja vanhempien kanssa käytiin päiväkodissa, ja niitä oli 17. Konsultaatiota päivähoitohenkilöstölle annettiin 27 kertaa (liite 1).

4.2 Hankkeen työmuodot

Hankkeen aikana päivähoidon perhetyö –malliksi muotoutui kasvatuskumppanuuteen perustuva työ perheiden varhaiseksi tukemiseksi. Keskeistä perhetyö hankkeen aikana oli kehittämistyö ja erilaisten työmuotojen käyttöönotto sekä työyhteisön että työntekijöiden tukeminen heidän työssään. Yhteyshenkilönä toimiminen, tiedottaminen ja tiedon jakaminen eri toimijoiden välillä oli myös merkittävä osa työtäni. Minä toimin eräänlaisena perhepalveluohjaajana. Hankkeessa luotu päivähoidon perhetyö -malli on kuvattu kuviossa 3.

KUVIO 3. Päivähoidon perhetyön -malli

Lasten pienryhmätoiminta (tunnekerhot), kotikäyntityö, konsultaatio päivähoiton työntekijöille, keskustelut vanhempien kanssa ja vanhempainillat sekä yhteistyö (esim. juttutupa) eri toimijoiden välillä olivat työmuotoja, joita lähdin hankkeessa kehittämään. Tunnekerhotyöskentely, kotikäynnit, konsultaatio työntekijöille ja Juttutupa ovat uusia työmuotoja, jotka kehitettiin hankkeen aikana. Päivähoitossa on ollut jo aikaisemmin työmuotoina keskustelut vanhempien kanssa ja vanhempainillat. Hankkeen aikana näissä työmuodoissa kiinnitettiin entistä enemmän vanhemmuutta vahvistavaan kasvatuskumppanuuteen ja yhteistyö vanhempien kanssa muotoutui tiiviimmäksi. Näihin kaikkiin työmuotoihin liittyi tiiviisti voimavarakeskeinen lähestymistapa- ja työskentely.

4.2.1 Voimavarakeskeinen työ

Voimavarojen vahvistaminen käsitteen käyttö on lisääntynyt huomattavasti eri tieteenaloilla 1990-luvulta. Perheiden voimavaroja on tutkittu jonkin verran. Perheellä on elämänselityksessään voimavaroja ja kuormittavia tekijöitä. Perhe voi omalla toiminnallaan vahvistaa voimavarojaan, mutta niitä voi myös vahvistaa perheen ulkopuolelta kuten päivähoidosta tai neuvolasta käsin. (Pelkonen ja Hakulinen 2002, 202.)

Voimavaranäkökulman taustalla on termi ”empowerment”, jota on käytetty psykologiassa, sosiaalitieteissä, hallintotieteissä ja kasvatustieteissä 1970-luvulta alkaen ihmisen hyvinvointiin liittyvissä tarkasteluissa. Käsitteen käyttö on huomattavasti lisääntynyt eri tieteenaloilla 1990-luvulla. Voimavarojen vahvistamista on tarkasteltu ainakin kriittisen sosiaalteorian, organisaatioteorian ja sosiaalipsykologisen teorian näkökulmista. Sosiaalipsykologisessa teoriassa voimavarojen vahvistaminen liittyy yksilön kehitykseen ja sen tukemiseen. Voimavaranäkökulmassa korostetaan perheen itsemääräämistä, sen omia vahvuuksia ja kykyä hyödyntää näitä vahvuuksia elämän kuluksaan. (Pelkonen & Hakulinen 2002, 203.)

Voimavarojen vahvistaminen tarkoittaa yksilön tai perheen saamaa tukea. Voimavarojen vahvistamisen tärkein ominaispiirre on yhteistyö, jossa asetetaan yhteisiä tavoitteita, neuvotellaan perheen kanssa. Voimavara-aktiivinen toiminta on perhekeskeistä, ja sillä tuetaan perheen omaa voimavarojen vahvistumisprosessia. Mattus (1999, 22-25) toteaa, että perhelähtöisyyden kulmakiviä ovat erilaisuuden kunnioittaminen, erilaisten perherakenteiden hyväksyminen ja perheen itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen. Pelkonen ja Hakulisen (2002, 204) mukaan keskeistä on yksilön tai perheen tietoisuuden lisääminen ja valinnanvapauden kunnioittaminen. Voimavaroja vahvistetaan aktiivisesti kuuntelemalla ja tarjoamalla tukea ja tietoa. Mattuksen (1999, 22) mukaan tavoitteena on perheen ja perheenjäsenten oma oivallus tilanteestaan, tarpeistaan ja voimavaroistaan.

Työntekijän tehtävänä on mahdollistaa voimavarojen vahvistuminen voimia antavan, osallistavan työskentelyn tai toiminnan avulla. Keskustelemalla ja

nostamalla tietoisuuteen perheen olemassa olevia voimavaroja autetaan perhettä tunnistamaan ja saamaan niitä käyttöönsä sekä tiedostamaan oman toimintansa vaikutuksia. (Emt., 209.) Voimavarakeskeistä työskentelyä voidaan tukea erilaisten lomakkeiden, haastattelujen ja korttien avulla. Näiden menetelmien kautta asiakasperhe itse miettii voimavarojaan ja niitä kuormittavia tekijöitä.

4.2.2 Lasten Tunnekerho

Lapsen on helpompi tulla toimeen itsensä ja toisten kanssa, kun hän on tutustunut omaan tunnemaailmaansa ja kykenee nimeämään erilaisia tunteita. Ehjä tunneminä on myös kaiken oppimisen perusta. Se, että on tunteineen sinut itsensä ja muiden kanssa, antaa mahdollisuuden muidenkin asioiden oppimiseen ja ymmärtämiseen. (Peltonen, Kullberg-Piilola & Kullberg-Turtiainen, alkusanat, 2002, 6.) Kyky ymmärtää miltä toisesta tuntuu, auttaa lasta hänen solmiessaan suhteita toisiin ihmisiin. Voidaankin sanoa, että empatiakyky on toimivien ihmissuhteiden perusta. On huomioitava, että aikuisen esimerkki on tässäkin erittäin tärkeä. Aikuinen antaa lapselle mallin tunteiden ilmaisuun ja ohjaa lasta niiden tulkinnassa. (Peltonen, Kullberg-Piilola & Kullberg-Turtiainen 2002, 4.)

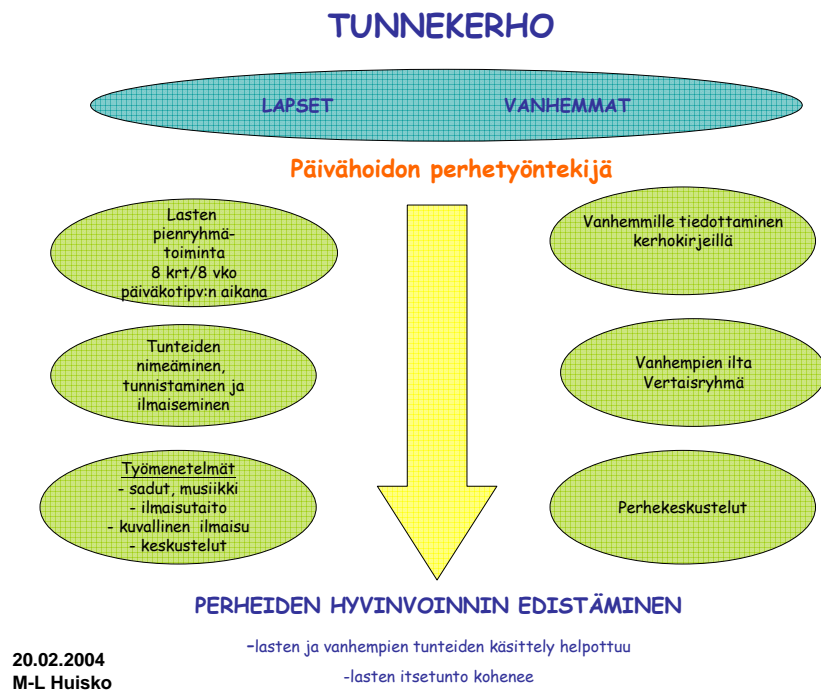
Nykysuomalaisessa yhteiskunnassa on tyypillistä, että fyysiset ja henkiset ominaisuudet koulutetaan hyvin ja niitä arvostetaan voimakkaasti. Emotionaalinen puoli jää usein sitä vastoin vähemmälle. Tämä näkyy ensivaiheessaan jo lapsuudessa. Lasten fyysistä ja henkistä kasvamista seurataan hyvin tarkasti erilaisten mittareiden ja kehittymistestien avulla. Myöhemmin kouluiässä näiden ominaisuuksien arvostaminen vain korostuu. Useimmiten kokonaisterveyden kannalta tärkein osa-alue, emootiot ja tunnemaailma jää helposti huomiotta. Huomiotta jättämisen lisäksi, joillakin ihmisillä on tapana käyttää erilaisia kieltoja lasten ohjaamiseksi. "Isot lapset eivät itke" on tyypillinen sanonta, joka kertoo tämän emotionaalisen puolen tukahduttamisesta. Tästä saatetaan edetä helposti malliin, "ei saa olla vihainen...", "älä naura ja huuda niin kovaa..." Ennen murrosikää lapset seuraavatkin tarkkaan vanhemmiltaan saamiensa malleja ja ohjeita ja mahdollisten kieltävien ohjeiden tulvassa ei olekaan ihme,

jos emootiot sammuvat. (Backman, viitattu 15.11.2005).

<http://www.saunalahti.fi/~mrwizard/emootiot.html>

Tuokioiden aikana jokainen lapsi on omien tunteidensa paras asiantuntija. Siksi lapsille oli tehty heti kerhon alkaessa selväksi, että oikeita ja väriä vastauksia ei ole, ja kaikki saavat kertoa vapaasti omista tunteistaan. Tämä lisää lapsen itseluottamusta ja luo myönteistä ryhmähenkeä Lasten kanssa sovittiin myös, että toisille annetaan puheenvuoro ja toisia kuunnellaan. Tunnekerhon perusajatuksena on, että kaikki tunteet ovat sallittuja, mutta kaikki teot eivät. ”Ei ole väärin tuntea itseään niin vihaiseksi, että tekisi mieli lyödä. Väärin on se, jos lyö!”. (Peltonen, Kullberg-Piilola ja Kullberg-Turtiainen 2002, 4-6.)

Seuraavassa kuviossa 4 on kuvattu tunnekerho-malli:

KUVIO 4. Tunnekerho-malli

Keväällä 2003 päivähoiton työntekijät kokivat, että lasten tunteiden käsittelyyn tarvittaisiin tavoitteellisempaa työskentelymallia. Pohjanlammen päiväkodilta otettiin yhteyttä perheneuvolaan ja sieltä luvattiin konsultaatioapua. Yhteistyössä perheneuvolan ja päiväkodin työntekijöiden kanssa suunniteltiin lasten tunnekerho -ryhmät. Tunnekerhojen suunnittelun pohjana käytettiin ”Tunne-

muksu ja mututoukka” tunnetaito-ohjelmaa (Peltonen, Kullberg-Piilola & Kullberg-Turtiainen 2002). ja Pesäpuu ry:n nallekortteja (2003).

Kevään 2003 aikana minä ja Pohjanlammen päiväkodin henkilökunnasta lastenhoitaja Riitta Sarja sekä lastentarhanopettaja Tarja Korkiatupa teimme pari-työtä ”tunnekerho”- ryhmien vetämisessä. Kerhokertoja oli kahdeksan ja pienryhmät kokoontuivat kerran viikossa yhden tunnin ajan. Kerhoryhmiä kevään aikana toteutettiin kolme. Lapsia tunnekerhossa oli mukana aluksi 8–10 lasta, mutta lapsimäärä todettiin melko suureksi ja sitä ryhmäkoko pienennettiin siten, että mukana oli 5–6 lasta/ryhmä.

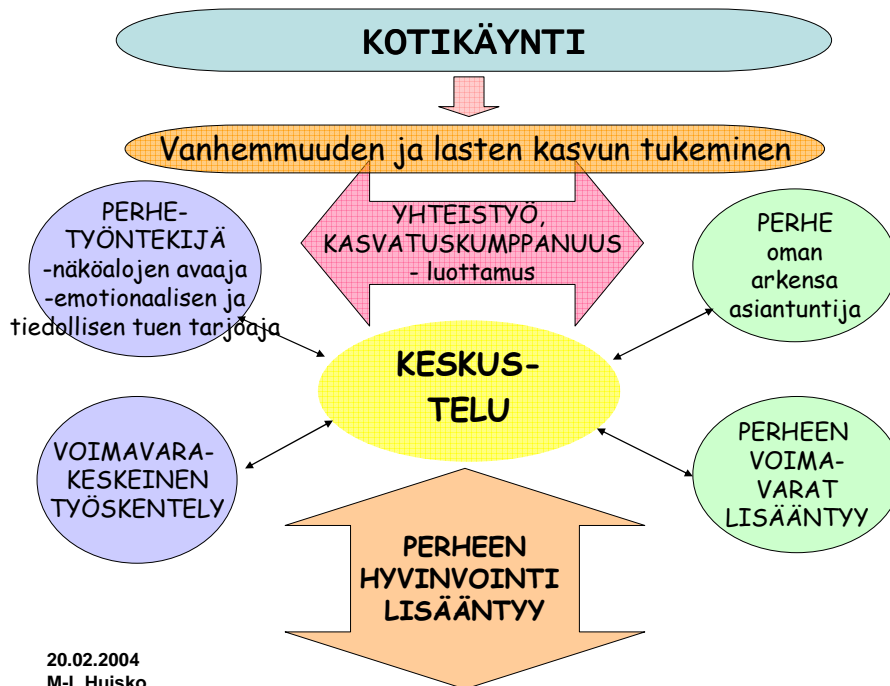
Lasten kanssa keksimme jokaiselle kerhoryhmälle oman kerhonimen ja teimme kerhosopimuksen, jonka kaikki lapset ja ohjaajat allekirjoittivat. Tämä yhdisti ryhmäläisiä ja aina oli helppo palata sopimukseen. Se auttoi työskentelyn eteenpäin viemisessä. Menetelminä, keskustelun lisäksi, kerhoissa oli mm. sadut, kuvallinen ilmaisu, käsinukketeatteri ja musiikki.

Tunnekerho-mallin suunnittelin siten, että kerhon aikaan työskentelin sekä lasten että vanhempien kanssa. Jokaisen kerhokerran jälkeen kirjoitin vanhemmille kerhokirjeen, jossa kerroin mitä kerhokerralla olimme tehneet. Jokaisella perheellä oli myös mahdollisuus käydä keskustelemassa kahden kesken kanssani, jos halusivat kuulla lähemmin oman lapsen työskentelystä kerhossa.

Perheneuvolan psykologi Sirkku Salminen piti yhdessä minun kanssani ensimmäisten kerhokertojen aikana vanhempainillan, jossa vanhemmat voivat pohtia tunneasioihin liittyviä asioita. Myöhemmin pidimme yhdessä päivähoiton työntekijöiden kanssa tunnekerhoihin liittyvät vanhempainillat. Syksyllä 2003 tunnekerhotoiminta laajeni Kotipesän päiväkotiin, Tikan toimintakeskukseen ja Yrttisuon perhepuistoon. Tunnekerho toteutettiin osana päivähoiton normaalia toimintaa. Sosionomiopiskelija Päivi Peltosen kuvaus eräästä tunnekerhokerrasta on liitteenä (liite 2).

4.2.3 Kotikäynti

Kotikäynnit edistävät asiakkaan elämäntilanteen tuntemista korostaen perheen ainutlaatuisuutta. Keskustelemalla ja nostamalla tietoisuuteen perheen olemassa olevia voimavaroja autetaan perhettä tunnistamaan ja saamaan niitä käyttöönsä. Voimavarojen vahvistamisen tärkein ominaispiirre on yhteistyö, jossa asetetaan yhteisiä tavoitteita, neuvotellaan asiakkaan kanssa. Keskeistä on asiakkaan tietoisuuden lisääminen ja hänen valinnanvapautensa kunnioittaminen. Voimavaroja vahvistetaan aktiivisesti kuuntelemalla ja tarjoamalla tukea sekä merkityksellistä tietoa asiakkaalle. (Pelkonen ja Hakulinen 2002, 204.) Perhetyöntekijän keskeinen tehtävä on luottamuksellisen ja avoimen vuorovaikutussuhteen luominen. Tässä kohtaa mielestäni on merkityksellistä perhetyöntekijän aitous ja empaattinen lähestymistapa. Kuviossa 5 on esitetty hankkeen kotikäyntien prosessikaavio.

KUVIO 5. Kotikäynti prosessikaavio

Hankkeen aikana kotikäyntityön mahdollisuus tuotiin esille kaikille perheille, joiden kanssa työskentelin. Perheet ottivat itse yhteyttä minuun, päivähoidon työntekijät tai sosiaalityöntekijät kertoivat perheelle tästä mahdollisuudesta.

Keskustelun apuvälineinä kotikäynneillä oli esimerkiksi verkostokartta (liite 3), vahvuuskortit ja vanhemmuuden roolikartta (liite 4). Vanhemmuuden roolikartan ovat vuonna 1999 kehittäneet Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymän henkilökunta. Roolikartta on perhekuntoutuksen ja vanhemmuuden arvioinnin monipuolinen työväline, jonka avulla myös kuka tahansa vanhempi voi jäsentää omia vanhemmuuden roolejaan

Verkostokartan avulla selvitetään perheen lähipiiri ja mahdollinen tarve vahvistaa perheen omaa verkostoa. perheiden verkostojen tunnusmerkkejä ovat sosiaaliset suhteet, riippuvuus, luottamus ja keskinäinen tuki. Henkilöiden nimeäminen verkostoon ei vielä takaa sen toimivuutta. Sosiaalisten suhteiden olemassaolo vaatii tietoisuutta siitä, että verkostossa jokainen toimija on tärkeä ja vuorovaikutussuhteita on pidettävä voimassa. (Vatula & Korhonen, 2002, 18.) Työskennellessäni perheiden kanssa verkostokartan avulla avautui monenlaisia asioita. Vanhemmat huomasivat esimerkiksi, että heillä vanhempina on aivan erilainen sosiaalinen verkosto ympärillä kuin heidän lapsillaan. Toisaalta verkostokartasta näkyi myös se, että joillakin perheillä ei ollut oikeastaan minkäänlaista sosiaalista verkostoa ympärillä.

Vahvuuskortit ovat toiminnallinen väline. Vahvuuskortit ovat Pesäpuu ry:n tuottamaa materiaalia. Vahvuuskorttien tarkoituksena on voimavaraistaa lasta ja perhettä hahmottamaan omia vahvuuksiaan ja niiden avulla voidaan opetella selviytymiskeinoja pulmatilanteisiin. Yksilötyössä lapsen tai aikuisen kanssa kortteja voi käyttää monella eri tavalla. Korttien käytön arvo on niiden käytön mahdollisuuksien rajattomuudessa ja mahdollisuudessa soveltaa ne omaan työskentelytapaa sopivaksi. (Vahvuuskorttien ohjeet, 2002.) Vahvuuskorttien avulla perheen vanhemmat miettivät omia vahvuuksiaan vanhempana tai lapsensa vahvuuksia. Tämän myötä vanhempien tietoisuus omista tai lapsensa vahvuuksista lisääntyi.

Vanhemmuuden roolikartan ovat vuonna 1999 kehittäneet Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymän henkilökunta. Roolikartta on perhekuntoutuksen ja vanhemmuuden arvioinnin monipuolinen työväline, jonka avulla myös kuka tahansa vanhempi voi jäsentää omia vanhemmuuden roolejaan. (Helminen & Iso-Heiniemi, 1999, 10-11.) Vanhemmuuden roolikartan kautta vanhemmat

peilasivat omaa vanhemmuuttaan ja saivat itselleen konkreettisesti lisänäköaloja vanhemmuuteen. Perheessä voi olla hyvinkin eri-ikäiset lapset ja vanhemmat huomasivat, että heidän lapsillaan on aivan erilaiset tarpeet.

Myönteisen palautteen antaminen perheelle on tärkeää, koska kun mietitään vanhemmuutta niin sieltä voi nousta hyvinkin kipeitä asioita esille. Perhetyöntekijänä minä olin emotionaalisen ja tiedollisen tuen tarjoaja. Vanhemmilla oli mahdollisuus keskustella mieltä painavista asioista ja saada tietoa heille sillä hetkellä tärkeisiin kysymyksiin ja huolen aiheisiin.

Kotikäynti työ antoi minulle työntekijänä mahdollisuuden päästä lähemmäksi perheen arkea ja näin ollen se lisäsi minun ymmärrystäni perheen arvoista ja lapsen maailmasta. Kokemukseni mukaan yhteistyö syveni.

4.2.4 Keskustelut ja vanhempainillat

Keskustelujen pohjana käytettävät erilaiset kysymykset auttavat vanhempia selkiyttämään elämäntilannettaan. Vanhemman on mahdollista vahvistaa omia voimavarojaan silloin, kun hän tiedostaa oman tilanteensa. Työntekijän esittämiä kysymyksiä voidaan arvioida siitä näkökulmasta vahvistaako se asiakkaan elämänlaatua vai ei vahvista. Vuorovaikutuksen pohja muodostuu empatiasta ja kyvystä kuunnella. Tarvitaan vuorovaikutusta, joka mahdollistaa tiedollisen, sosiaalisen ja emotionaalisen tuen. Perheen hyvinvoinnin edistämässä ei ole kyse ajasta tai keskustelun pituudesta vaan siitä, että asiakas kokee tullessa kuulluksi ja saaneensa vahvistusta omille näkemyksilleen ajatuksilleen.

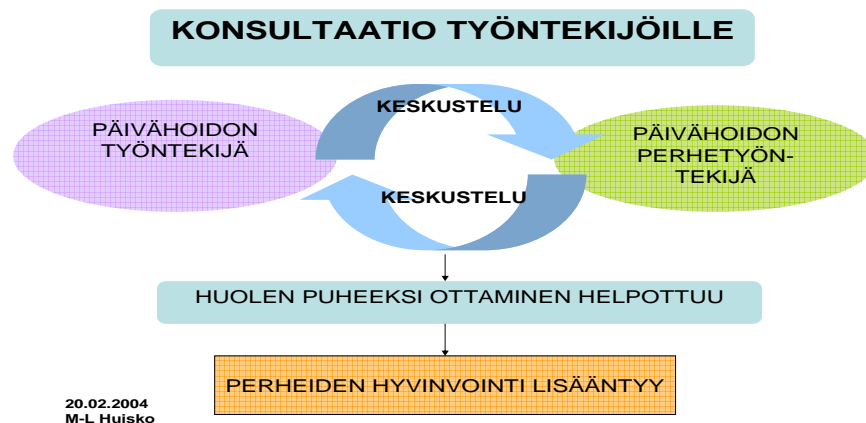
Voimavarakeskeisten menetelmien käyttäminen vaatii työntekijältä suurta herkkyyttä oivaltaa, milloin keskustelussa voidaan siirtyä voimavarapuheeseen ja milloin taas on aika antaa tilaa ongelmapuheelle. Oikein muotoiluilla kysymyksillä voidaan saada esille asiakkaiden, perheiden vahvuuksia ja omia kokemuksia. Tapasin vanhempia päiväkodilla tai vanhempainilloissa. Päiväkodilla tavatessamme keskustelin vanhempien kanssa kahden kesken vanhemmuuteen ja lasten kasvatukseen liittyvistä asioista, esim. kuinka avioeros-

ta tai vanhemman sairastumisesta voi keskustella lapsen kanssa. Mitä tunteita tilanne herätti vanhemmissa? Tarvittaessa ohjasin perheen muun tuen piiriin.

Olin mukana vanhempainilloissa, joissa pohdittiin vanhemmuuteen ja lasten kasvatukseen liittyviä asioita vanhemmuuden roolikartan kautta. Iltoja suunnitelllessani lähtökohtanani oli, että vanhempien välisille keskusteluille olisi mahdollisimman paljon tilaa. Vanhemmat jaettiin pienryhmiin keskustelemaan eri aiheista, ja lopuksi asiat purettiin peilaten niitä vanhemmuuden roolikartan (liite 3) kautta. Näissä työmuodoissa korostui kasvatuskumppanuuden merkitys. Keskusteluissa vanhempien kanssa molempien osapuolten asiantuntijuus oli tasavertaista.

4.2.5 Konsultaatio päivähoiton työntekijöille

Konsultaatiossa perhetyöntekijänä voin tukea työntekijää tai tiimiä uusien näkökulmien löytämisessä tai uusien työtapojen kehittämisessä. Tämä työmuoto osoittautui tärkeäksi työmuodoksi ja antoi työntekijöille lisävoimavaroja työhön. Kuviossa 6 kuvataan konsultaation vaikutusta perheiden hyvinvoinnin lisääntymiseen.

KUVIO 6. Konsultaatio perheiden hyvinvoinnin lisäämiseksi

Keskusteluissa työntekijöiden kanssa kävin läpi sitä, mikä asia työntekijää askarruttaa perheen tai lapsen kohdalla. Asiaa pohdimme huolen vyöhykkeistöä apuna käyttäen.

Huolen vyöhykkeitä on seitsemän (liite 5.). Niistä voidaan muodostaa neljä huolen aluetta:

- vyöhyke 1 → ei huolta
- vyöhykkeet 2 ja 3 → pieni huoli
- vyöhykkeet 4 ja 5 → ns. huolen harmaa vyöhyke
- vyöhykkeet 6 ja 7 → suuri huoli

(<http://www.stakes.fi/hyvinvointi/kehi/menetelmat/vyohykkeisto.html>)

Huolen vyöhykkeistön avulla voidaan jäsentää työntekijöiden lapsista koke-
man huolen määrää. Vyöhykkeistö on apuväline työntekijän tilanteen jäsen-
tämiseksi ja yhteistyön kehittämiseksi. Sen tarkoituksena on auttaa selkiyttä-
mään työntekijöiden keskinäistä ja/tai työntekijöiden ja perheiden yhteistoimin-
taa. Tavoite on olla vanhemman kanssa samalla puolella. Se tarjoaa kaikille
ymmärrettävän ja yhteisen käsitteen: huoli. Huolen esille ottamisessa on tär-
keää vuoropuhelu työntekijöiden ja vanhempien välillä. Vuoropuhelun tavoit-
teena on uuden ymmärryksen saavuttaminen.

Työntekijöiden kanssa kävin läpi seuraavia konkreettisia asioita. Kerro asia
aina ensimmäiseksi vanhemmalle. Huoli otetaan esille minä viestinä. Esim.
Minua / tiimiäni huolettaa, mitä lapsi yrittää viestittää käytöksellään? Valitse
sopiva aika ja paikka huolesi ilmaisemiseksi. Ota asia esille varhain ja tarjoa
perheelle tukea. Vanhemmalla on oikeus kuulla omaan lapseensa liittyvät
huolet ja työntekijällä on velvollisuus antaa vanhemman käyttöön omat tieton-
sa.

Toinen tärkeä asia oli miettiä, mitä menetelmiä voi käyttää perheiden kanssa.
Kuinka keskustelua voi viedä eteenpäin voimavarakysymyksiä sekä miten
työskennellä vahvuuskorttien, vanhemmuuden roolikartan, verkostokartan ym.
kanssa. Perhetyöntekijänä yksi tärkeimmistä tehtävistäni oli opastaa ja roh-
kaista päivähoiton työntekijöitä käyttämään eri menetelmiä sekä löytämään
uusia näkökulmia perheiden kanssa tehtävään yhteistyöhön.

4.2.6 Juttutupa

Juttutupatoiminta suunnattiin yksinhuoltajavanhemmille ja ryhmä toteutettiin keväällä 2004 yhteistyössä Mannerheimin Lastensuojeluliiton Keski-Suomen piirin Perhetalo-hankkeen kanssa Pohjanlammen päiväkodissa. Ryhmä oli suljettu ja siitä muodostui pieni, tiivis ryhmä. Ryhmään osallistuvat vanhemmat olivat kaikki äitejä. Ryhmää suunnitellessamme tavoitteena oli, että vanhemmat saisivat ryhmästä vertaistukea ja sosiaalinen verkosto laajenisi.

Ryhmän aluksi äideiltä kysyttiin omia odotuksia ja tavoitteita, koska meistä ryhmän ohjaajista oli tärkeää, että tällä ryhmällä olisi oikeasti merkitystä perheiden arkeen.

Ensimmäisen kokoontumiskerran kerran jälkeen tavoitteet selkiintyivät. Äidit toivoivat pientä hetkeä vain itselle ja keskustelua toisten samassa elämäntilanteessa olevien äitien kanssa. Keskusteluaiheiksi he toivoivat esimerkiksi rajat ja rakkaus, minä naisena ei vain äitinä. Meidän asettamistamme tavoitteista vertaistuen merkitys nousi äitien toiveissa esille.

Erilaiset ryhmämenetelmät kanavoivat osallistujille vertaistukea, kun vanhemmat voivat keskustella samanlaisessa elämäntilanteessa olevien vanhempien kanssa. Ryhmät voivat olla suunnattuja joko vanhemmille ja lapsille tai pelkästään vanhemmille. Ryhmät voivat olla avoimia- tai suljettujaryhmiä Juttutupa oli suunnattu yksinhuoltajavanhemmille ja oli suljettu. Juttutuvassa näkyi, että äideillä oli suuri tarve jakaa kokemuksia samassa elämäntilanteessa olevien kanssa.

Juttutuvan ryhmänvetäjänä minun kanssani toimi Mannerheimin Lastensuojeluliiton Keski-Suomen piirin Perhetalo-hankkeesta perhetalo-ohjaaja Anu Juurakko. Lastenhoito järjestettiin yhteistyössä Pohjanlammen päiväkodin henkilökunnan kanssa ja mukana oli myös Perhetalo-hankkeesta opiskelijoita sekä vapaaehtoisena varhaiskasvatuksen opiskelija Anni Maunuksela.

Juttutuvassa oli mukana aluksi 8 vanhempaa ja 10 lasta. Ensimmäisen kerran jälkeen muutama aikuinen jäi pois ja ryhmästä muodostui viiden vanhemman ja seitsemän lapsen ryhmä. Juttutupaa pidettiin kahdeksan kertaa.

Syksyllä 2004 Juttutupa työskentely muuntui vähitellen avoimeksi Olkkari - perhekahvilatoiminnaksi, joka toimii Yrttisuon perhepuistossa iltaisin joka toinen tiistai.

4.2.7 Avioerolasten tuetut tapaamiset

Sosiaali- ja terveyslautakunnan jäsen Johanna Arho teki v. 2002 valtuustoaloitteen avioeroperheiden lasten tuettujen tapaamispaikkojen lisäämiseksi. Sosiaalityö ja päivähoito toteuttivat yhteisen hankkeen 1.9.2003- 31.5.2004, jossa eroperheiden lapsilla ja vanhemmilla oli mahdollisuus tuettuun tapaamiseen. Keskustan ja Kuokkalan alueet yhdistivät voimiaan siten, että tapaamispaikka oli Tapiolan päiväkotia. Tarvittaessa läsnä olevia ja perhetyön keinoin lapsia ja perhettä tukevia työntekijöitä olivat Tapiolan päiväkodista lastentarhanopettaja Elina Salminen ja Pohjanlammen päiväkodista minä, päivähoiton perhetyöntekijä. Tämä hanke liitettiin yhteen päivähoiton perhetyön - hankkeen kanssa ja sen myötä minun työpanoksestani osa liittyi tähän hankkeeseen.

Sosiaalityöntekijä oli keskustellut vanhempien tästä tapaamisvaihtoehdosta. Tämän jälkeen sosiaalityöntekijä soitti minulle ja antoi perheet yhteystiedot. Minä otin yhteyttä perheeseen, soitin molemmille vanhemmille. Sovin vanhempien kanssa ensimmäisen tapaamisen Tapiolan päiväkodille siten, että paikalla olimme me molemmat työntekijät ja vanhemmat sekä lapsi. Keskustelimme kaikki yhdessä ja me työntekijät olimme sopineet, että toinen on ns. äidin ja toinen isän työntekijä tässä keskusteluhetkessä. Tämän tapaamisen aikaan sovimme käytännönjärjestelyistä ja tapaamisaikataulusta.

Hankkeen aikana työskentelimme viiden perheen kanssa. Osa vanhemmista tapasi lastaan säännöllisesti kerran viikossa, osa harvemmin. Lasten ja vanhempien tapaamiset järjestettiin pääsääntöisesti illalla ja mukana oli yksi perhe kerrallaan. Meidän työntekijöiden tehtävänä oli havainnoida lapsen ja ta-

paaja vanhemman välistä vuorovaikutusta, tapaaja vanhemman kykyä nähdä lapsen tarpeet sekä vanhempien keskinäistä kommunikointia tuonti ja hakutilanteissa. Tapasimme sosiaalityöntekijöiden kanssa säännöllisesti ja heidän kanssaan voimme jakaa ajatuksia ja näkemyksiä perheiden tilanteesta.

Lisäksi oli kolme puhelinkyselyä, mutta nämä perheet ohjasimme ensi- ja turvakodille, koska taustalla oli perheväkivaltaa. Tuetut tapaamisissa oli rajattu perheväkivalta ja vakavat päihdeongelma-perheet valvottujen tapaamisten piiriin. Sosiaalityöntekijät ja myös me työntekijät koimme tämän työmuodon tarpeelliseksi ja merkitykselliseksi, mutta resurssien riittämättömyyden vuoksi tuettuja tapaamisia ei voitu jatkaa.

5 ARVIOINTIA JA KEHITTÄMISHAASTEITA

Hankkeen tuloksia arvioitiin sekä vanhempien että henkilökunnan kyselylomake kyselyllä (liitteet 7 ja 8). Yhteistyö eri tahojen kanssa oli merkityksellistä. Yhteistyö ja kumppanuus tiivistyivät Jyväskylän kaupungin sosiaalitoimen ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton Keski-Suomen piirin Perhetalo-hankkeen kanssa. Perheneuvolasta saatu konsultaatioapu tunnekerho-työskentelyyn oli tärkeää ja tukea uuden työmuodon kehittämiseen. Lastenneuvolan samoin kuin seurakunnan kanssa tehtävä yhteistyö jäi melko vähäiseksi. Näiden tahojen kanssa tehtävään yhteistyöhön olisi hyvä jatkossa saada kehitettyä yhteistyömuotoja, varsinkin lastenneuvolan kanssa, sillä se on päivähoidon lisäksi merkittävä lapsiperheiden peruspalvelu, johon voi kehittää matalankynnyksen tukimuotoja vanhemmuuden tueksi.

Kyselylomakkeista olen koonnut yhteen vastaukset. En analysoinut vastauksia syvemmin, koska mielestäni vastauksista tulisi tehdä laadullinentutkimus erikseen. Minä kesityin tässä opinäytetyössä kuvaamaan pääasiallisesti hankkeen työmuotojen kehittämistä. *Olen kursivoinut tekstin, jonka olen ottanut suoraan vanhempien täyttämistä kyselylomakkeista.*

5.1 Vanhempien arviointia päivähoiton perhetyöstä

Vanhempien täyttämiä kyselylomakkeita palautui 21. Kyselylomakkeita jaettiin 45 vanhemmalle. Vanhemmat arvioivat perhetyön eri toimintamuotoja seuraavasti:

Tunnekerhot (lasten pienryhmätoiminta); *Lapsi alkoi miettimään tunteitaan ja osasi sen jälkeen ilmaista tunteitaan paremmin (sekä myönteisiä ja kielteisiä tunteita) ilmeillä ja eleillä ja puheella. Oppi tuntemaan omaa lastaan paremmin V17.*

Itsekin alkoi miettimään omia tunteitaan äitinä ja ihmisenä. Sai paljon tietoa henkilökunnalta lapsesta ja päiväkodin tapahtumista ja tukea kasvatukseen V7.

Kotikäynnit; *Ajatusten vaihto lasten tunnetiloista ja omasta roolistani äitinä on auttanut kehittymään kärsivällisemmäksi vanhemmaksi -> ristiriidattomampi arki. Itselle on ollut ensisijainen tuki ja apu avioeron jälkeisenä vaikeana aikana. Nopea reagointi yhteydenottoni jälkeen oli korvaamaton apu V28.*

Keskustelut vanhempien kanssa (yksilö ja ryhmä) ja vanhempainillat; *"On hyvä, että pystyy puhumaan itselle hankalista asioista " alan" ihmisen kanssa. Usein voi saada hyviä vinkkejä tai apua asioiden hoitoon". "Se on vahvistanut käsityksiäni omasta ja vaimoni käsityksestä kasvattaa lapsia "oikein" Olemme huomanneet tehneemme monessa asiassa oikein, mikä on vahvistanut kuvaamme vanhempina"V3.*

Perheiden **voimavaraistuminen** ja vahvistuminen vanhempana kuvastuu hyvin edellä mainituissa kommentteissa. Mielestäni esille nousi erittäin tärkeä ja positiivinen asia erään vanhemman vastauksessa. Hänen ymmärrys omaa lasta kohtaan lisääntyi. Se on myönteinen muutos hänen ja lapsensa väliseen suhteeseen. Vanhempien vastauksissa nousee esille myös se, että vanhemmille on tärkeää saada jakaa ajatuksia muiden kanssa niin ammattilaisten kuin muidenkin vanhempien. **Varhaisen tukemisen** näkökulma nousee hyvin esille esimerkiksi avioerotilanteessa. Koivula (2004, 90) tuo esille, että hänen omassa tutkimuksessaan "Vanhempien kokemuksia perhetyöstä päiväkodissa" **tu-**

en nopeaa saatavuutta pidettiin tärkeänä. Tämän saman huomion tein, kun kokosin vanhempien vastauksia.

Näistä vastauksista nostaisin esille perhetyön vaikuttavuuden siinä, että vanhempien näkökulmat ovat saaneet uusia ulottuvuuksia. He näkevät muutoksen itsessään ja toimintatavoissaan vanhempana.

Vanhemmille suunnattu ryhmätoiminta hankkeen aikana oli Juttutupa-ryhmä. Ensimmäisellä Juttutuvan tapaamiskerralla 5.2.2004 keskusteltiin ryhmään liittyvistä toiveista ja odotuksista. Ryhmän jäsenet kokivat, että he saivat vaikuttaa Juttutuvan keskusteluaiheisiin.

- *"Otettiin huomioon toiveeni aiheista ja asioista + tekemisistä" Ä1.*
- *"Kaikesta juteltiin, mikä mieleen tuli" Ä4.*

Juttutupatoiminnan arviointia ja pohdintaa sekä ryhmältä koottua palautetta kysyttiin palautelomakkeella (liite 9). Lomakkeen täytti neljä vanhempaa. Juttutupa-ryhmä antoi voimia ryhmän jäsenten arkeen. Tärkeää olivat kontaktit muihin samassa elämäntilanteessa oleviin aikuisiin ja viikoittainen hetki aikuisten kesken. Vanhemmat kommentoivat toimintaa seuraavasti:

- *"Tukea arkeen ja kuulumisten vaihtoa samassa tilanteessa olevien ihmisten kanssa" Ä1.*
- *"Kuulumisten vaihtoa jaksamiseen. Pieni oma hetki aikuisten kanssa" Ä2.*
- *"Sai olla ja jutella asioista ilman häiriötekijöitä" Ä3.*
- *"Oli mitä odottaa. Sama elämäntilanne" Ä4.*

Ryhmän olemassaolo koettiin merkitykselliseksi ja ryhmän ohjattujen kertojen päättyminen harmitti. Ryhmänvetäjille esitettiin kiitoksia.

- *"Mukavaa oli, harmittaa, kun tämä loppuu" Ä3.*
- *"Kiitos kaunis teille! Oli mukavaa!" Ä4.*
- *"Iso kiitos!" Ä1.*
- *"Olitte ihania symppiksiä. Kiitos!" Ä2.*

Ryhmän jäsenet ovat kiinnostuneita vertaisryhmätoiminnasta jatkossakin. Kysymykseen Millaista toimintaa toivoisit järjestettävän? Ryhmän jäsenet vastasivat:

- *"Samanlaista kuin tämä ryhmä" Ä4.*
- *"Samanlaista keskustelu, harrastus ryhmää" Ä3.*
- *"Samanlaisia keskusteluhetkiä" Ä1.*

Juttutuvan toiminnassa minun mielestäni onnistuimme saavuttamaan aidon ja avoimen kasvatuskumppanuuden niin vanhempien välisessä kanssa käymisessä kuin myös meidän työntekijöiden ja vanhempien välisissä keskusteluissa. Tässä ryhmässä toteutui perheiden tukeminen heidän kasvatustehtäväänsä, joka oli yksi hankkeen tavoite. Mielestäni Juttutupa vanhempien vastauksissa näkyi vertaistuen merkitys heidän arkeensa ja samanlaisia huomioita vertaistuen merkityksestä perheiden arkeen on tehnyt Koivula (2004, 94) tutkimuksessaan Vanhempien kokemuksia perhetyöstä päiväkodissa. Myös Kasvuturve –projektin (Lyyra ja Salmela, 2004) yksinhuoltajien Majakka ja perävaunu –ryhmäläisten palautteissa oli samoja teemoja vertaistuen merkityksestä kuin Juttutupalaisten palautteissa.

Perheet, joiden kanssa työskentelin eri työ- ja toimintamuodoissa hankkeen aikana kokivat saaneensa eniten tukea lasten kasvatukseen, kehitykseen ja hoitoon (9/21) sekä perheen arkea koskeviin asioihin (5/ 21). Jonkin verran tukea he kokivat saaneensa perheen vaikeisiin tilanteisiin (4/21) ja vanhempana kasvamiseen / kehittymiseen (3 /21). Päivähoidon perhetyön antamasta tuesta tunnekerho koettiin erittäin hyvänä. Vanhemmat kokivat, että lapset ovat sosiaalisempia ja tunteiden ilmaiseminen helpompaa (4/21). Apu vaikeiden tilanteiden selvittämiseen ja keskustelu asiantuntijan kanssa koettiin myös tärkeäksi perheen arjessa ja keskustelujen myötä oman äitiyden / isyyden arvostaminen kohosi (3/21).

Perhetyön kautta vertaistuki ja nopeutettu hoitopaikan saanti mahdollistivat sekä vanhemmat saivat tukea kasvatukseen ja vinkkejä arjen kasvatustilanteisiin. Vanhempien ideoita päivähoidon perhetyön kehittämisestä kysyttiin myös tässä samassa kyselyssä. Vanhemmat toivat esille seuraavia kehittämisehdotuksia:

- lisää tunnekerho tyyppistä toimintaa lapsille (3/21)
- tiedottaminen/enemmän informaatiota siitä mitä perhetyö on, miten sitä voi hyödyntää, kuka on perhetyöntekijä (3/21)
- yhteistä toimintaa alueen yksinhuoltajille (2/21)
- keskusteluryhmiä uusperheiden vanhemmille
- aktiivisempaa toimintaa
- kerhojen ja tapaamisten ajat sopivammiksi (töiden jälkeen iltaisin)
- tunnekasvatusta päiväkodin arkeen ja henkilökunnalle koulutusta
- perhetyö lähemmäksi lapsiperheitä

Vanhempien palautteissa tuli esille, että he eivät välttämättä tienneet kuka on perhetyöntekijä ja mitä tukea hän voi antaa. Tiedottamisen pitäisi sujua, jotta perheet olisivat tietoisia perhetyön mahdollisuuksista ja tähän pitääkin jatkossa kiinnittää huomiota.

Vanhempien kehittämis ehdotuksista kuvastuu mielestäni vertaistuen tarve. Siihen pitää kiinnittää jatkossa vielä enemmän huomiota kehitettäessä työ- ja toimintatapoja, koska tällaiset vertaisryhmät luovat hyvän pohjan vanhempien väliselle kasvatuskumppanuudelle. Näiden toimintamuotojen myötä perheiden sosiaaliset verkostot laajenevat ja perheet saavat ensi arvoisen tärkeää tukea toisiltaan kenties vuosiksi eteenpäin.

Hankkeen aikana vertaisryhmiä ei ollut iltaisin ja siitä vanhemmat antoivatkin negatiivista palautetta. Perheet toivoivat perhetyötä lähemmäksi perhettä. Tätä voi pohtia esimerkiksi siitä näkökulmasta, että toivovatko perheet, että jokaisessa päiväkodissa olisi oma perhetyöntekijä vai onko heillä ajatus siitä, että perhetyöntekijä työskentelisi enemmän perheiden kotona. Toisaalta hanke oli vain reilun vuoden mittainen ja siinä ajassa on mahdotonta saada perhetyö näkyväksi kaikille päivähoiton perheille.

5.2 Työntekijöiden arviointia päivähoiton perhetyöstä

Päiväkodin johtaja Seija Mattila arvioi päivähoiton perhetyötä seuraavasti (haastattelu 2003). Hänen mielestään päivähoiton perhetyötä tarvitaan Jyväskylän kaupungissa siksi, että päivähoidossa olevat lapset ja perheet ovat

helpossa auttamisvaiheessa. Perhetyö pyrkii auttamaan tarpeeksi ajoissa eli se on oikea-aikainen auttamistapa. Päivähoito on ns. normaalipalvelua, jossa perheiden päivittäinen kohtaaminen on luontevaa. Perheiden pulmat ovat usein kasvatusasioihin ja vanhemmuuteen liittyviä huolia.

Päivähoidon perhetyö on Seija Mattilan mielestä edullista, koska ei tarvitse perustaa erillistä toimistoa. Perhetyön toimiessa päivähoidossa, se ei ole vastaanottotyyppistä tai virastomaista ja se toimii lapselle miellyttävässä ympäristössä. Perhe ei tunne olevansa tapaus mapissa, vaan asia hoituu normaalipalveluissa. Toimintatapa on voimavarakeskeinen ja työntekijä on jo luottamuksen saavuttanut eli pääsee oikeaan asiaan nopeasti. Perhetyö keskittyy koko perheen auttamiseen, lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen tukemiseen ja antaa tukea ja uusia työtapoja päivähoidon työntekijöille. Perhetyöntekijällä tulee olla kasvatus- ja opetuskoulutus ja hänen tulee tuntea perhetyön työtavat.

Perhetyö tukee perhettä mahdollisimman pitkälle, usein päätökseen asti. Lasta tai perhettä ei siirretä eteenpäin auttamisjärjestelmässä. Hyvä lopputulos voi olla esimerkiksi se, että äiti vahvistuu ja lähtee työhön tai rohkaistuu hakemaan terapia-apua. Perhetyö ei ole todellakaan uusi väliporras päivähoidon ja sosiaalityön välillä vaan se on nopea, helppo ja halpa auttamistapa lapsiperheille. Perhetyössä voidaan kehittää päivähoitoon uusia työmenetelmiä. Mattila näkee perhetyön tärkeäksi, suositeltavaksi ja vakinaiseksi työtavaksi jokaiselle pienalueelle tai toimintayksikköön.

Mattila toi haastattelussa esille, että pitää tärkeänä päivähoidon perhetyö – hankkeessa uusien työmenetelmien kehittämisen ja tuen antamisen päivähoidon henkilöstölle, joista on yhteen veto seuraavaksi.

Hankkeen aikana henkilöstön kanssa käytetyt työmuodot olivat antamani konsultaatio päivähoidon henkilökunnalle sekä minun ja henkilökunnan välinen yhteistyö a) vanhempainilloissa, b) keskusteluissa perheiden kanssa ja c) työparityöskentely tunnekerhoissa. Henkilökunta arvioi kyselylomakkeella (liite 8) päivähoidon perhetyön toimintaa omasta näkökulmastaan. Kyselylomakkeita jaoin 40 ja lomakkeita palautui 32. Myös työntekijöiden, kuten vanhempien

kyselylomakkeista kokosin vastaukset yhteen. Tämän pidemmälle en lähtenyt vastauksia analysoimaan. *Olen kursivoinut henkilökunnan tekstin, jonka olen ottanut suoraan kyselylomakkeiden teksteistä.*

Henkilöstö arvioi perhetyöntekijän ja päivähoidon työntekijöiden välistä yhteistyötä seuraavasti:

- *"Yhteistä pohdintaa, havainnointi apua / jakamista: "Oletko samaa mieltä?"*T40
- *"Tukea omille ajatuksille, keinoja lisää. Tukea lapsiryhmälle"* T2.
- *"Saanut varmuutta ja keinoja perhetyöntekijältä kuinka toimia"* T15.
- *"Vinkkejä ja ideoita lapsen tunteiden käsittelyssä"* T22.
- *"Ymmärtää paremmin perheitä ja heidän tilanteitaan"* T32.

Työntekijät kokivat saaneensa eniten tukea seuraavanlaisissa asioissa:

- konsultaatioapua vaikeissa tilanteissa; ohjausta, neuvontaa, keskusteluapua (13/32)
- rohkeutta puuttua huolestuttaviin asioihin (8/32)
- uusia näkökulmia on avautunut tiedon lisääntyessä (8/32)
- tunnekerhoihin osallistuminen rikastutti arkityötä, apua tunneryhmän ohjaamiseen (8/32)
- aikaa enemmän keskittyä omaan työhön ryhmässä → keventänyt omaa taakkaa (7/32)
- tukea yksittäisen lapsen / perheen ongelman selvittämiseen (4/32)
- huolten jakaminen (4/32)
- perhetyöntekijä on ollut mukana vanhempainilloissa (3/32)
- tukea varhaisuunnitelma keskusteluihin (3/32)
- tarvittaessa nopea tuki (3/32)

Minun mielestäni edellä mainitut kommentit osoittavat, että hankkeelle määritelly tavoite perheiden ja lasten tukeminen mahdollisimman varhain toteutui erinomaisesti hankkeen aikana, koska henkilökunta on kokenut saaneensa varmuutta, keinoja ja uudenlaisia näkökulmia työhönsä. Tämän myötä rohkeus asioiden esille ottamiseen perheiden kanssa on madaltunut ja perheet ovat saaneet varhaista tukea. Rohkeus ottaa asioita esille aikaisemmin kuin ennen kuvastaa minun mielestäni sitä, että työntekijöiden ammattitaito lisääntyi

hankkeen aikana. Samanlaisia kokemuksia toi esille Kasvuturve-projektiin osallistunut henkilökunta. Heidän tapansa olla yhteistyössä vanhempien kanssa on muuttunut rohkeammaksi projektin myötä (Ovaska 2004, 65).

Tämä tarkoittaa mielestäni sitä, että nyt Jyväskylässä pienellä alueella on luotu hyvä perusta perheiden kanssa tehtävän yhteistyön toteuttamiselle, kasvatuskumppanuudelle. Tätä varhaisen tuen mallia kannattaa laajentaa Jyväskylän muihin päivähoitoyksiköihin.

Jonkin verran tukea henkilöstö koki saneensa seuraavissa asioissa:

- tietoa perheiden tilanteesta ja arjesta
- esitteitä perheille tarjotuista palveluista
- tukea omille havainnoille vinkkejä yhteistyötahoista
- tieto siitä, että perhetyöntekijään voi ottaa yhteyttä
- havainnointi aktiivisempaa ja tiedostetumpaa
- yhteisen linjan luominen ryhmässä

Työntekijöiden ehdottamista kehittämisideoista nousi selvästi esille toivomus, että perhetyö olisi samanlaista kuin nykyisin (9/32). Perhetyöntekijöitä toivottiin enemmän päivähoitoon (7/32). Tärkeäksi koettiin, että perhetyöntekijä olisi mukana vanhempainilloissa ja yhteistyökeskusteluissa (5/32) sekä teemakeskusteluissa (5/32). Tunnekerhon tapaista pienryhmätoimintaa toivottiin myös (5/32). Perhetyöntekijän käynnit ryhmässä ja läsnäolo päivähoiton arjessa nähtiin myös merkitykselliseksi (4/32). Myös muita kehittämisideoita oli ehdotettu:

- asiantuntijaluentoja perheiden tilanteista nyky-yhteiskunnassa; ”missä mennään”
- henkilöstölle uusia ja erilaisia keinoja toimia lapsen ja perheen parhaaksi
- perhetyöntekijä olisi vanhempien kannalta helposti lähestyttävissä
- keskusteluapua vanhemmille
- vinkkejä siitä, miten tukea vanhemmuutta
- apua ja tukea siihen, kuinka kohdata perhe kriisitilanteessa
- ammatillista tietoa ja taitoa voimavarakeskeisestä työskentelytavasta

- olisi mahdollisuus purkaa perhetyöntekijälle työn synnyttämää tunnekuormaa

Näissä kommentteissa korostuu mielestäni henkilökunnalle annettavan konsultaation ja koulutuksen näkökulma. Konsultaatio olikin yksi tärkeimmistä työtehtävistäni hankkeen aikana, mutta koulutuksien pitämiseen minun resurssini eivät riittäneet. Tulevaisuudessa henkilökunnan lisä- ja täydennyskoulutus tarpeeseen pitääkin vastata. Näistä työntekijöiden esille tuomista kehittämisideoista kuvastuu, että tällaiselle työlle on tarvetta päivähoiton kentällä.

6 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Päivähoitossa syntyy usein luottavaiset suhteet asiakkaisiin ja vaikutusmahdollisuudet ovat myös suuret. Tiedon lisääminen käytettävissä olevista palveluista madaltaa perheiden omaa yhteydenottokynnystä. Tuttu työntekijä lisää turvallisuuden tunnetta ja luottamusta. Päivähoitossa perhetyöntekijällä on erinomaiset mahdollisuudet toimia vanhemmuuden voimavarojen mahdollistajana.

Päivähoiton perhetyötä kehittäessä on ollut tärkeänä näkökulmana se, että perheiden on ollut helppo ottaa yhteyttä perhetyöntekijään. Toinen tärkeä näkökulma on työskentely kokonaisvaltaisesti perheen kanssa, ei ainoastaan lasten tai vanhempien kanssa. Kotikäynnillä tapasin koko perheen tai sitten kotona tapasin vanhemmat ja lapsia päiväkodilla.

Päivähoito on neuvolan ja koulun ohella kattava lapsiperheiden palveluverkosto, johon myös taloudellisesti ajatellen on järkevää kehittää toimintaa vanhemmuuden tueksi. Jotta päivähoitossa voidaan tehdä suunnitellumpaa ja tiiviimpää yhteistyötä perheiden ja eri yhteistyökumppaneiden kanssa, tarvitaan lisäresursseja sen toteuttamiseen. Ryhmät päiväkodeissa ja perhepäivähoitossa ovat liian suuria, jotta lasten ja vanhempien tämän hetkisiin yksilöllisiin tarpeisiin voitaisiin vastata. Ei ole mahdollista, että päiväkodissa työskentelevä henkilöstö laajentaisi toimenkuvaansa nykyisestä. Lapsiryhmät ovat haasteellisempia kuin aikaisemmin ja ryhmässä työskentely on huomattavasti vaativampaa kuin aiemmin. Varhaiseen tukeen kannattaa kohdentaa resurs-

seja, jotta pystyttäisiin ennalta tukemaan perheitä ja näin ollen vähentämään erityispalvelujen tarvetta.

Perhetyön kehittäminen oli haasteellinen tehtävä ja aika ajoitin olevani todella yksin omien ajatusteni kanssa. Oman työorientaation muuttaminen josinällään oli haasteellista, koska aluksi tein kehittämistyötä omassa työyksikössäni. Toisaalta perhetyö ja perhetyöntekijä käsitteenä puhututtivat paljon eri osapuolia ja mielipiteet jakautuivat perhetyön kehittämisen tarpeellisuutta. Työntekijänä se vaati minulta rohkeutta ja sinnikkyyttä viedä asioita eteenpäin.

Kuokkala on työskentelyalueena laaja ja näin ollen työn rajaaminen oli melko haastavaa ja hankalaa. Hankkeen työskentely alue olisikin pitänyt rajata alusta alkaen pienemmäksi, koska rinnalla oli vielä lasten tuettujen tapaamisten hanke. Välillä olin melko väsynyt, kun aikatauluttaminen ei onnistunut. Minulla oli välillä todella pitkiä työpäiviä.

Loppujen lopuksi kokeiluvuoden aikana työskentelin enemmän tietyissä päiväkodeissa enkä perhepäivähoidossa juuri ollenkaan. Minulla oli huono omatunto, kun perhepäivähoidossa työskentely ei alkanut, koska ajatukseni oli, että perhepäivähoitajat ovat yksinajatustensa kanssa ja minä olisin voinut olla heille tukena heidän työssään.

Uudesta työmuodosta tiedottaminen oli haastavaa ja päivähoiton työntekijöille oli vielä epäselvää, että mitä tarkoittaa päivähoiton perhetyö ja mitä perhetyöntekijän työhön kuuluu. Henkilöstölle ja yhteistyöverkostolle tiedottamiseen kannattaa kiinnittää huomiota entistä enemmän ja varata siihen aikaa. Hankkeen heikko kohta oli juuri se, että tieto uudentyömuodon olemassa olosta saavutti pienen joukon. Minä kehittäjänä olin liian paljon kiinni konkreettisessa käytännöntyössä ja suunnittelu- sekä kehittämistyö olisi vaatinut enemmän aikaa.

Päivähoiton työntekijöillä oli suuri merkitys vanhemmille tiedottamisessa ja heidän rohkaisemisessaan ottamaan yhteyttä perhetyöntekijään. Perhetyöntekijän toimenkuvan sisäistäminen vaatii jatkossa vielä paljon vuoropuhelua vanhempien, päivähoiton työntekijöiden ja yhteistyökumppaneiden kanssa. Yhteistyökumppaneista yhteistyö tiivistyi sosiaalitoimen kanssa ja se vaikutti

suoraan päivähoiton arkeen lisäten päivähoitotyöntekijöiden tietämystä sosiaalitoimientyöskentelytavoista.

Hankkeen aikana oli tarkoitus luoda uusia työ- ja toimintamuotoja perheiden ja lasten tukemiseksi päivähoidossa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tämä toteutui mielestäni hyvin, koska uusiksi työmuodoiksi muotoutui tunnekerho ja kotikäynti työskentely sekä konsultaatio työntekijöille. Näillä työmuodoilla pystyttiin tukemaan perheitä varhaisessa vaiheessa. Toiseksi päiväkodin vanhempainillat ja keskustelut vanhempien kanssa saivat uudenlaisen sisällön ja kasvatuskumppanuus vahvistui.

Työskentelymuodoista lasten pienryhmätyöskentelynä toteutettu tunnekerho-työskentely koettiin tärkeäksi ja laaja-alaiseksi työskentelyksi perheiden ja päivähoiton työntekijöiden kommentoissa. Tässä työskentelymuodossa työskentelin sekä lasten että vanhempien kanssa. Vanhemmille järjestin keskusteluiltoja, joissa pohdittiin em. aiheeseen liittyviä asioita. Tarvittaessa keskustelin vanhempien kanssa vielä kahden kesken. Työskentelystä oli selvästi nähtävissä positiivisia tuloksia. Vasta tässä vaiheessa osa vanhemmista alkoi miettiä asioita enemmän oman lapsensa kannalta ja he oppivat tuntemaan oman lapsensa ”tunnemaailmaa”. Lapset rohkaistuivat ilmaisemaan ja nimeämään omia tunteitaan ja työntekijöiden mukaan tämä asia näkyi lapsiryhmien arjessa. Työntekijät saivat mahdollisuuden olla mukana havainnoimassa pienryhmää ja näin ollen lasten ja perheiden tuen tarpeisiin voitiin vaikuttaa oikea-aikaisesti. Tässä työskentelymuodossa hankkeen tavoite avoimesta kasvatuskumppanuudesta toteutui mielestäni erittäin hyvin sekä vertaistuen positiivinen merkitys nousi esille selkeästi. Vanhemmat kokivat muiden vanhempien kanssa käydyt keskustelut tärkeiksi ja merkityksellisiksi. He kokivat, että nämä keskustelut vahvistivat heitä vanhemmuudessaan peilattaessaan asioita muiden kokemuksiin.

Pienryhmätyöskentelyyn kannattaa lisätä resursseja, koska silloin voidaan vaikuttaa asioihin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Päiväkodeista tuli enemmän toiveita ryhmien käynnistämiseen, kuin mitä resursseja oli käytössä. Tämä työmuoto antaa myös mahdollisuuden vanhempien kanssa tehtävään

tiiviseen yhteistyöhön ja on luonnollinen areena huolten jakamiselle ja keskusteluille.

Kotikäynnit olivat myös merkittävässä asemassa. Vanhemmat toivat kyselyssä esille sen, että he ovat saaneet tukea omaan vanhemmuuteensa ja perheen arki on ristiriidattomampi. Kysely päivähoiton työntekijöille toi esille sen, että he kokivat uuden työskentelymuodon tärkeäksi ja heille lisävoimia antavaksi. Tieto siitä, että perhe saa apua ja tukea nopeasti on jo omalta osaltaan helpottanut työntekijöiden huolta. Hankkeen tavoite ennaltaehkäisevästä, varhaisesta tuesta oli nähtävissä kotikäynneissä.

Hankkeen aikana henkilökunnalle antamani konsultaation avulla työntekijöiden ammattitaito lisääntyi ja he rohkaistuivat käyttämään uusia työmuotoja perheiden kanssa tehtävässä yhteistyössä. Mielestäni kasvatuskumppanuus syveni ja sai selkeämmän muodon. Omalla työpanoksellani annoin lisäresurssein perheiden tukemiseen varhaisessa vaiheessa.

Päivähoidon perhetyön mahdollisuudet ovat moninaiset ja jokainen päiväkohtiyhteisö sekä yhteistyökumppanit omalla tavallaan määrittelevät, miten he yhteistyötä haluavat tehdä. Uskon, että perhetyön vaikutukset tulevat näkyväksi perheissä positiivisina muutoksina perheen ihmissuhteissa ja toimintatavoissa.

Peruspalveluna päivähoito on yksi merkittävimmistä ennaltaehkäisevän työn, vanhemmuuden ja kasvatuksellisen tuen vahvistajia. Työtä kehittäessä niin päivähoidossa kuin neuvolassakin on tärkeää kiinnittää huomio vielä enemmän kasvatuskumppanuuteen, vanhempien ja ammattilaisten väliseen yhteistyöhön. Hankkeen aikana toteutettu yhteistyö Mannerheimin Lastensuojeluliiton Keski-Suomen piirin Perhetalo -hankkeen kanssa osoitti, kuinka julkisen sektorin ja järjestöjen kanssa tehtävä yhteistyö antaa lisää resursseja. Tällaiseen yhteistyöhön kannattaa jatkossa kehittää monenlaisia vertaisryhmätöiminnan muotoja.

Hankkeesta saadut hyvät kokemukset perhetyön merkityksestä varhaisessa tukemisessa sekä uudet työmuodot ovat laajentaneet työntekijöiden näkökul-

maa yhteistyön tekemiseen perheiden kanssa. Nämä työmuodot ovat voimaannuttaneet sekä perheitä että työntekijöitä. Hankkeen tekee painoarvoltaan merkityksellisesti mielestäni se, että tätä työmuotoa pitävät tärkeänä niin vanhemmat kuin työntekijätkin. Uusien työtapojen ja menetelmien juurruttaminen on haastavaa ja yksi vuosi on tähän melko lyhyt aika.

Nyt olisikin tärkeää, että päivähoidon esimiehille ja päättäjille avautuisi positiivinen näkemys tämän työmuodon merkityksellisyydestä. Tällaisesta työmuodosta on näyttöä valtakunnallisestikin laajasti ja tämän merkityksellisyys on huomattu kaikissa eri puolella suomea toteutetuissa hankkeissa.

Hankkeesta saatuja kokemuksia on jo hyödynnetty Jyväskylän kaupungin perhe- ja leikkitoiminnan kehittämistyöryhmän työskentelyssä vuonna 2005 siten, että työmuotoja linjattiin perhekeskeisemmiksi. Jyväskylän seudun Perhe-hanke on jatkanut perhetyö -mallin ja perhepalveluverkoston kehittämistä syksystä 2005 alkaen ja hanke jatkuu vuoteen 2007 saakka.

Lopuksi ehdottaisinkin, että päivähoidon perhetyötä tulisi laajentaa muillekin alueille Jyväskylän kaupungissa, koska tällaisen työskentelymuodon avulla voidaan auttaa perheitä todella varhaisessa vaiheessa. Työ tapahtuu peruspalveluiden yhteydessä, joita suurin osa lapsiperheistä jossain vaiheessa käyttää. Ehdottaisikin, että resurssien uudelleen kohdentamista harkittaisiin siten, että päivähoidon perhetyöhön saataisiin useampi perhetyöntekijä työskentelemään kaupungin eri alueille samalla tavalla, kuin meillä on erityislastentarhanopettajakin. Näkemykseni mukaan perhetyöntekijä - erityislastentarhanopettaja työparityöskentelyä kannattaisi kehittää lasten päivähoitopalveluissa, koska silloin pystyttäisiin tukemaan perheitä päivähoitossa laaja-alaisesti. Toisaalta yhtenä vaihtoehtona näkisin, että peruspalveluissa työskentelisi perhetyöntekijöitä, jotka tekisivät työtä sekä päivähoitossa että neuvolassa. Näin ollen työparityöskentely mahdollisuus laajenisi.

Toivon, että kehittäjä-tutkijana olen saanut näkyvyyttä ennaltaehkäisevän työn merkityksellisyydestä ja päivähoidon perhetyöstä tulee pysyvä työmuoto Jyväskylän kaupungin lasten päivähoitopalveluun sekä myös seudullisesti päivähoitoon.

LÄHTEET

A 1983/1010. Lastensuojeluasetus. [Viitattu 2.5.2006]. Valtion säädöstietopankki Finlex. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), lainsäädäntö, ajantasainen lainsäädäntö.

Backman, M. Tunteet terveyden ylläpitäjinä. [Viitattu 15.2.2004.] <http://www.saunalahti.fi/~mrwizard/emootiot.html>

Elomaa, R., Hiitola-Moilanen, M., Kinnunen, A. & Pylväs, P. 2004. Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen perustasontyössä. Julkaisussa Kehittyvä perhetyö. Toim. A-M. Puroila. Oulu: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, 62-63.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2000. Opetushallitus. Helsinki: Yliopistopaino.

Helminen, M-L. & Iso-Heiniemi, M. 1999. Vanhemmuuden roolikartta. Käyttäjän opas. Helsinki. Suomen kuntaliitto. [viitattu 12.5.2006.]

<http://www.vslk.fi/index.php?main=roolikartat>

Helimäki, E. & Kastari-Johansson, S. 2004. Joustaviin päivähoitopalveluihin jatkuvasti muuntuvalle työtoiminnalle. Varttuassa julkaistua 10.3.2004. [Viitattu 12.5.2006]

http://www.stakes.fi/varttua/varttuassa_julkaistua/helimaki_kastarijohansson.pdf

Hiitola-Moilanen, M. 2004. Perhetyön mahdollisuudet päivähoitossa –hanke. Julkaisussa Kehittyvä perhetyö. Toim. A-M. Puroila: Oulu: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. 73-82.

<http://www.hameenlinna.fi/paivahoito/index.php?id=3603>

[viitattu 7.3.2006.]

<http://www.stakes.fi/hyvinvointi/kehi/menetelmat/vyohykkeisto.html>

[viitattu 12.5.2006.]

Hujala, E., Parrila, S., Lindberg, P., Nivala, V., Tauriainen, L. & Vartiainen, P. 1999. Laadunhallinta varhaiskasvatuksessa. Oulu: Oulun Yliopisto. Varhaiskasvatuskeskus.

Hurtig, J. 1999. Huvitusta, hyvitystä vai hyödyllistä. Lastensuojelullisen perhekuntoutuksen arviointia. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.

Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 63. Vaajakoski: Gummerus.

Keskinen, S. & Virjonen, H.(toim.) 2004. Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Helsinki: Tammi.

Kettunen, T., Ihalainen J. & Heikkinen, H. 2001. Monimuotoinen sosiaaliturva. Juva: WS Bookwell.

Kivimäki, R. 2003. Polttavia kysymyksiä. Perhe tuli työelämään. Julkaisussa. Perhe murroksessa. 2.painos. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Toim. Forsberg, H. & Nätkin, R. Helsinki: Yliopistopaino.186-201.

Koivula, M. 2004. Vanhempien kokemuksia perhetyöstä päiväkodissa. Julkaisussa Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Toim. Keskinen, S. & Virjonen, H. Helsinki: Tammi. 73-103.

L 36/1973. Laki lasten päivähoitosta. [Viitattu 2.5.2006.] Valtion säädöstietopankki Finlex. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), lainsäädäntö, ajantasainen lainsäädäntö.

L 1983/683 .Lastensuojelulaki. [Viitattu 2.5.2006.] Valtion säädöstietopankki Finlex. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), lainsäädäntö, ajantasainen lainsäädäntö.

L 812/2000. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. [Viitattu 2.5.2006.] Valtion säädöstietopankki Finlex. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), lainsäädäntö, ajantasainen lainsäädäntö.

Lapsille sopiva Suomi. YK:n yleiskokouksen lasten erityisistunnon edellyttämä Suomen kansallinen toimintasuunnitelma 2005. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2005:5. Helsinki: Yliopistopaino.

Lastenneuvola lapsiperheiden tukena. Opas työntekijöille.2004 Sosiaali- ja terveysministeriö. Oppaita 2004:14. Helsinki: Edita Prima.

Lasten päivähoitopalvelut. Jyväskylä. <http://www.jyvaskyla.fi/sotepa/> [viitattu 7.3.2006.]

Lyyra, V. 2004. Vanhemmuutta vahvistavia keskusteluja päivähoitossa – perheterapeuttisia näkökulmia kasvatuskumppanuuteen. Julkaisussa Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Toim. Keskinen, S. & Virjonen, H. Helsinki: Tammi.106-124.

Lyyra, V. & Salmela, A-R. 2004.Kasvuturve –projekti. Julkaisussa Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Toim. Keskinen, S. & Virjonen, H. Helsinki: Tammi. 18-58

Mattila, S. 2003. Päiväkodinjohtaja, Jyväskylän kaupungin lasten päivähoitopalvelut. Haastattelu 15.11.2003

- Mattila, S. 2003. Päiväkodinjohtaja, Jyväskylän kaupungin lasten päivähoitopalvelut. Haastattelu 13.5.2003
- Mattus, M-R. 1999. Perhelähtöinen arviointi: Haastattelumenetelmä interventiona HMI. Opetusmateriaali 11. Jyväskylän yliopisto, Erityispedagogiikan laitos. Jyväskylä: Kopijyvä.
- Määttä P. 2001. Perhe asiantuntijana. Erityiskasvatuksen ja kuntoutuksen käytännöt. 2. painos. Opetus 2000. Atena kustannus. Jyväskylä: Gummerus.
- Nallekorttien sovellukset. 2003. Pesäpuu ry. Jyväskylä: Lastensuojelun erityisosaamisen keskus.
- Ovaska, M. 2004. Päiväkotihenkilökunnan näkemyksiä perhetyöstä ja kasvuturve- projektista. Julkaisussa Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Toim. Keskinen, S. & Virjonen, H. Helsinki: Tammi. 59-70.
- Pelkonen M. & Hakulinen T. 2002. Voimavaroja vahvistava malli perhehoitotyöhön. Hoitotiede vol. 14, 5/02 , 202–210.
- Peltonen, A., Kullberg-Piilola, T. & Kullberg-Turtiainen, M. 2002. Tunnemuksu ja mututoukka tunnetaito-ohjelma esikouluun ja alkuopetukseen. Helsinki: Nord Print.
- Puroila, A-M. (toim.) 2004. Kehittyvä perhetyö. Oulu.: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus.
- Päivähoidon perhetyön hankehakemus 2002. Hakemus valtionavustuksen myöntämisestä sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämishankkeelle. Sakari Möttönen. Jyväskylän kaupunki.
- Sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelma 2004–2007. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2003:20. 2004. Helsinki. Edita Prima.
- SopS 60/1991. Lapsen oikeuksien sopimus. [Viitattu 3.5.2006]
http://www.unicef.fi/media/pdf/Lasten_oik_sopimus.pdf
- Suurnäkki T. & Kajanne R. 2001. Päivähoidon työsuojelu ja kehittämisopas. Työturvallisuuskeskus. Keuruu: Otava.
- Tast E. 2003. Kasvatuskumppanuus Stakes. Varttuassa julkaistua 18.3.2006. [Viitattu 28.2.2006] http://www.stakes.fi/varttua/varttuassa_julkaistua/tast.pdf
- Tirola, M. 2004. Perhetyöhankkeella syvyyttä päiväkodin ja kotien väliseen yhteistyöhön. Julkaisussa Kehittyvä perhetyö. Toim. A-M. Puroila: Oulu: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. 119-130.
- Tietoja Jyväskylästä. Väkiluvun kehitys 1970–2003 ja väestöarvio 2005/2010/2015 suuralueittain. [Viitattu 14.4.2006]
[Http://www.jyvaskyla.fi/info/sivu.php?p=vaesto](http://www.jyvaskyla.fi/info/sivu.php?p=vaesto).
<http://www.jyvaskyla.fi/sotepa/hyvinvointi/> [Viitattu 6.5. 2004.]

Vahvuuskorttien ohjeet. 2002. Pesäpuu ry. Jyväskylä: Lastensuojelun erityisosaamisen keskus.

Vaininen, S. & Rostila, I. 2002. Verso II -projekti. Hyvinvointineuvola ammattilaisten silmin. Raportti lääkäreiden, psykologien, sosiaalityöntekijöiden ja terveydenhoitajien ryhmäkeskusteluista. Pori: Satakunnan hyvinvointikeskus.

Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista. 2002. Sosiaali- ja terveysministeriö, julkaisu 2002:9. Helsinki. Edita Prima.

Vatula, A. & Korhonen, I. 2002. Perhetyön opas. Mannerheimin lastensuojeluliiton Kainuun piiri.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. 2. painos. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus ja -kehittämiskeskus. Oppaita 56. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino.

LIITTEET**Liite 1. Päivähoidon perhetyön toimintatilasto**

Jyväskylän kaupunki / päivähoito

PÄIVÄHOIDON PERHETYÖHANKE TOIMINTATILASTO 1.3.2003 - 31.7.2004

TOIMINTO	TAPAAMISKERTOJA	OSALLISTUJIA
TUNNEKERHO	57	58 LASTA
KOTIKÄYNNIT	44	8 PERHETTÄ
VANHEMPAINILLAT	9	88 VANHEMPAA
VANHEMPIEN KANSSA KESKUSTELUT PÄIVÄKODILLA	23	17 VANHEMPAA
KONSULTAATIO PÄIVÄ- HOIDON TYÖNTEKIJÖILLE	27	22 TYÖNTEKIJÄÄ

Liite 2. Esimerkki eräästä tunnekerhokerrasta

Sosionomiopiskelija Päivi Peltosen harjoitteluraportista

Tunnekerho 17.2.2004

Tunnekerhoa pidettiin tällä kertaa Yrttisuon perhepuistossa esikoululaisten pienryhmälle. Kerhoon kuuluu kuusi lasta, joista kuitenkin tällä kertaa kaksi oli poissa. Kerhokerta oli ryhmälle kolmas ja tämän jälkeen edessä on siis vielä viisi yhteistä tapaamista. Ensimmäisellä kerhokerralla lapset ovat yhdessä keksineet kerhon nimeksi ”Superkerho”.

Tämän kerhokerran aiheena oli tunteiden tunnistaminen. Tavoitteena oli, että lapset rohkaistuisivat antamaan ääneen nimiä omille ja toisten tunteille. Tavoitteena oli myös, että lapset oppisivat ymmärtämään miltä kaverista tuntuu ja näin lapsi oppii empatian alkeita ja oppii tunnistamaan erilaisia tunnetiloja itsessä ja toisissa.

Havainnoin kerhoa sivummalta ja tein samalla muistiinpanoja. Ryhmän lastentarhanopettaja oli myös seuraamassa kerhoa. Ohjaajani Malla aloitti kerhon tutulla tavalla. Hän kierrätti nallekarhua kunkin lapsen polvella ja kysyi kunkin lapsen kuumumiset. Lapset tuntuivat tykkäävän nallesta ja vastasivat tämän kysymyksiin reippaasti. Kierroksen jälkeen nallekarhu hypähti tapansa mukaan seuraamaan kerhoa sivummalle. Malla alkoi kerrata yhdessä lasten kanssa edellisen kerhokerran tapahtumia. Lapset muistivat ne hyvin ja kertoivat niistä mielellään.

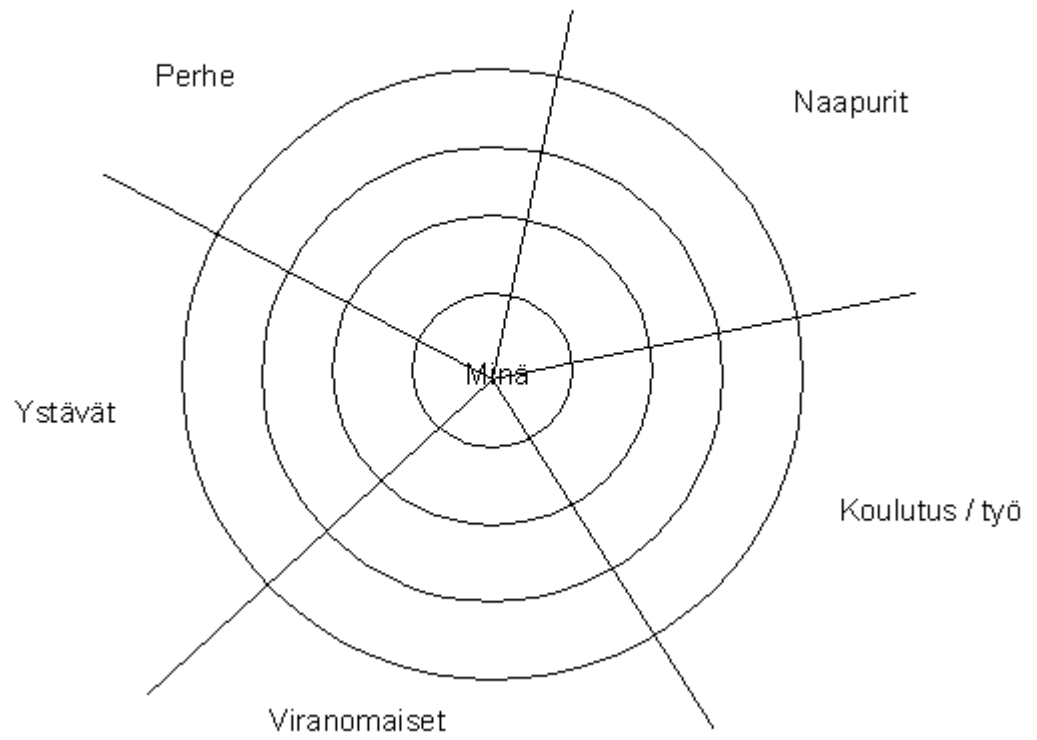
Lapset olivat käsitelleet edellisellä kerhokerralla ilo, suru, viha ja pelko -tunteita. Nyt Malla kysyi lapsilta mitä muita tunteita ihmisillä voi olla. Yksi lapsi mainitsi rakkauden ja toinen kiukun. Kun enempää tunteita ei keksitty, esitti Malla vihjeitä ja niiden avulla lapset hoksasivat esimerkiksi kateuden ja rohkeuden. Jotkut lapsista innostuivat myös yhdistelemään tunteita toisiinsa: ”Kateus voi liittyä rakkauteen”, ”Rohkeus voi liittyä iloon” jne.

Tunnekerhon alkuun Mallaalla on tapana levittää lattialle nalle-kortteja, joissa kullakin nallella on erilainen ilme. Malla kysyy lapsilta mikä kortti kuvaa lapsen tunteita kyseisenä aamuna ja pyytää kertomaan miksi. Lapset valitsevat yksi kerrallaan sopivan kortin ja kertovat toisille omista

tunteistaan. Vastauksia tuli tälläkin kertaa monenlaisia. Osa lapsista valitsi iloisennallen kuvan, koska aamu oli mennyt hyvin ja päiväkotiin oli ollut kiva lähteä. Joku puolestaan valitsi surullisen ja väsyneen oloisen nallen, koska kertoi heräämisen olleen aamulla vaikeaa ja väsymyksen vaivaavan vieläkin.

Tämän jälkeen Malla levitti lattialle erilaisia lehdistä leikattuja kuvia, joissa on erilaisia tilanteita ja tunteita. Lapset saivat valita haluamansa kuvan. Sitten lapset kertoivat toisille mitä valitsemassaan kuvassa heidän mielestään tapahtuu ja mitä tunteita niissä näkyy. Lapset miettivät myös missä kohdassa vartaloa kyseiset tunteet voisivat tuntua. Lasten kertomukset olivat hyvin erilaisia, mutta mielenkiintoisia ja niistä voi joskus tehdä lapsen paremmin tuntiessaan ehkä myös joitain varovaisia päätelmiä.

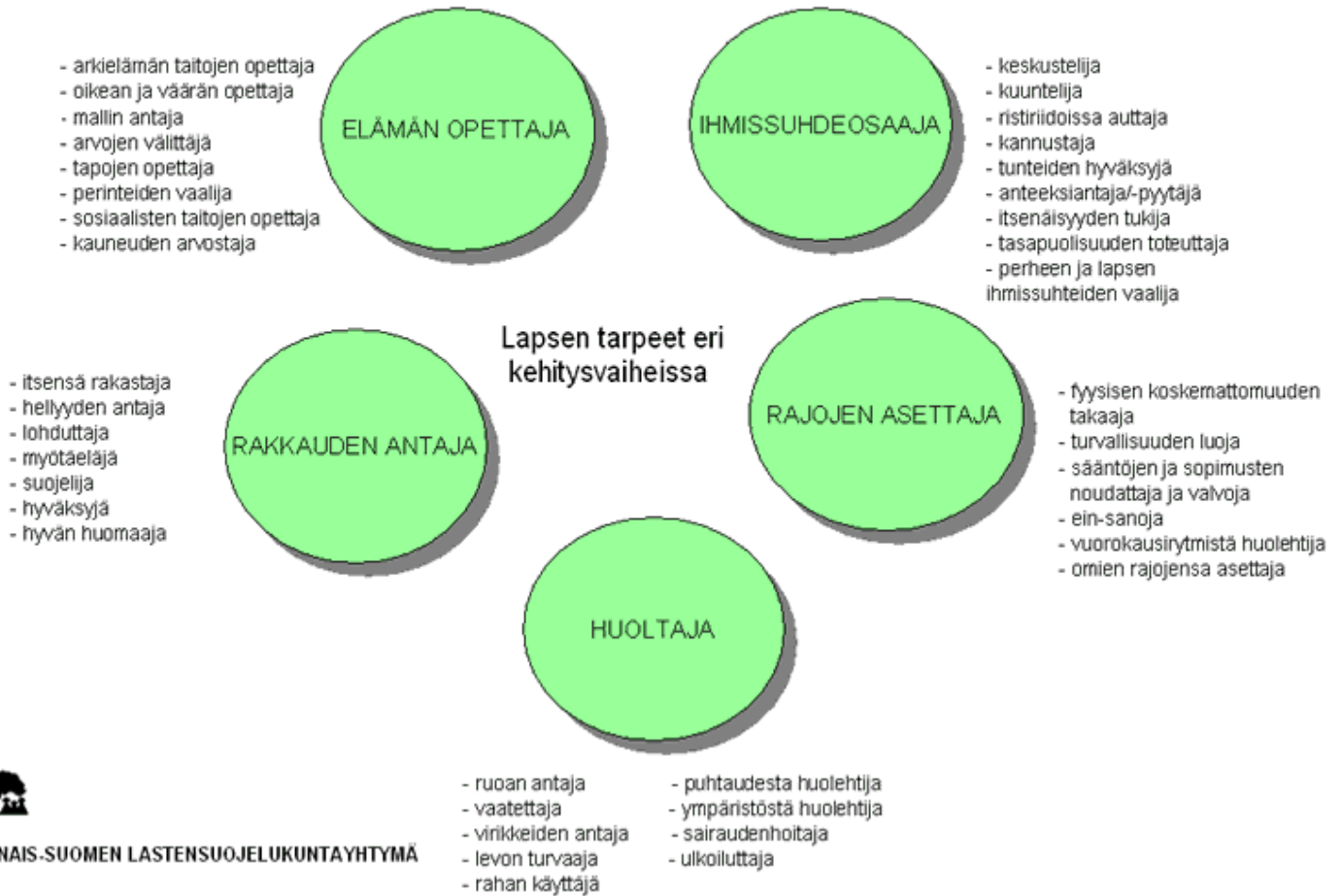
Lapset siirtyivät askartelupöytiin ja saivat tehtäväkseen piirtää oman kokovartalo-kuvan. Sitten heitä pyydettiin miettimään missä kohtaa vartaloa mikäkin tunne tuntuu. Ohjaaja kirjoitti paperilapuille lapsen kertomat kohdat, joissa tunteet heidän mielestään tuntuvat, esim. ”Kun olen iloinen, ilo tuntuu mahassa”, ”Kun olen surullinen, suru tuntuu silmissä” jne. Sitten lapset liimasivat paperilaput piirtämänsä vartalon oikealle kohdille. Lopuksi lasten työt käytiin yhdessä läpi.

Liite 3. Verkstokartta

Liite 4. Vanhemmuuden roolikartta

VANHEMMUUDEN ROOLIKARTTA®

Vanhemmuuden viisi keskeistä osa-aluetta

Liite 5. Huolen vyöhykkeistö

EI HUOLTA	PIENI HUOLI		HUOLEN HARMAA VYÖHYKE		SUURI HUOLI	
1	2	3	4	5	6	7
Ei huolta lainkaan.	Pieni huoli tai ihmettely käynyt mielessä; luottamus omiin mahdollisuuksiin vahva.	Huoli tai ihmettely käynyt toistuvasti mielessä; luottamus omiin mahdollisuuksiin hyvä. Ajatuksia lisävoimavarojen tarpeesta.	Huoli kasvaa; luottamus omiin mahdollisuuksiin heikkenee. Mielessä toivomus lisävoimavaroista ja kontrollin lisäämisestä	Huoli tuntuva; omat voimavarat ehtymässä. Selvästi koettu lisävoimavarojen ja kontrollin lisäämisen tarve.	Huolta paljon ja jatkuvasti: lapsi/huori vaarassa. Omat keinot loppumassa Lisävoimavaroja ja kontrollia saatava mukaan heti	Huoli erittäin suuri: lapsi/huori välittömässä vaarassa. Omat keinot lopussa. Muutos lapsen tilanteeseen saatava heti

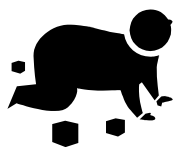
Liite 6. Juttutupaesite

Yksin lapsesi kanssa?

Haluaisitko jakaa ajatuksia ja kokemuksia muiden samassa elämäntilanteessa olevien kanssa?

JUTTUTUPA
ryhmä yksinhuoltaja vanhemmille
torstaisin klo 15–17
Pohjanlammen päiväkodilla (Pohjanlahdentie 11)

maksuton ryhmä kokoontuu 7 kertaa viikoilla 6-13 alkaen 5.2.2004
Tiedustelut/ilmoittautumiset viim. to 29.1.
puh. 050 465 2604 Malla Huisko tai 0400 344 163 Anu Juurakko

**LASTENHOITO
JÄRJESTETTY
PÄIVÄKODIN
TILOISSA!**

Kokoontumisien teemoina mm. meidän perheen arki, tunteet ja vuorovaikutus perheessä. Viimeisellä kerralla juttutupalaisille koko perheen retki/juhla.

Järjestää Jyväskylän kaupungin päivähoito/perhetyö sekä MLL Keski-Suomen piirin Perhetalo hanke

Liite 7. Kyselylomake vanhemmille

HYVÄT VANHEMMAT!

Työskentelen päivähoidon perhetyössä ja opiskelen työni ohella Jyväskylän Ammatti-
korkeakoulussa Sosiaali- ja Terveysalalla jatkotutkinto-opintoja. Koulutusohjelmani
on Terveiden edistäminen ja ehkäisevä työ ja suuntaudun opinnoissani Lapsiperhei-
den terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on tarkastella päivähoidon perhetyön kehittämistä Jy-
väskylän kaupungissa. Tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa teidän vanhempien
näkemyksiä, kokemuksia päivähoidon perhetyöstä sekä saada kehittämistoiveita tule-
vaisuuteen.

Jotta saisin mahdollisimman kattavan ja monipuolisen kuvan vanhempien näkemyk-
sistä ja toiveista, olisi ensiarvoisen tärkeää, että vastaisitte kyselyyn.

Tutkimuksen tuloksia tullaan hyödyntämään päivähoidon perhetyön kehittämistyössä.
Opinnäytetyöni on tarkoitus olla valmis keväällä 2005, jolloin raportti on myös Teidän
luettavissanne.

Haluan korostaa, että tiedot käsitellään nimettöminä ja luottamuksellisesti, eikä yksit-
täistä vastaajaa voida lopputuloksista tunnistaa.

Kyselyt voitte palauttaa, viimeistään 3.3.2004, suljetussa kirjekuoressa oman päiväko-
tinne henkilökunnalle. Mikäli haluatte lisätietoja tutkimuksestani vastaan mielelläni
joko puhelimitse tai sähköpostilla.

Kiitos etukäteen vastauksestanne!

Yhteistyöterveisin,
Päivähoidon perhetyöntekijä
Malla Huisko
puh. 050-4652604
e-mail: Marja-Leena.Huisko@jkl.fi

KYSELYLOMAKE**PÄIVÄHOIDON PERHETYÖN KEHITTÄMINEN JYVÄSKYLÄN KAUPUN-
GISSA****TAUSTATIEDOT**

Rastita sopiva vaihtoehto.

1. KYSELYYN VASTAA äiti isä molemmat

2. PERHEMUOTO

avioliitto

avoliitto

yksinhuoltajaperhe

uusperhe (perheessä lapsi tai lapsia, jotka eivät ole puolisoitten yhteisiä)

3. Mistä olet saanut tietoa päivähoiton perhetyöstä? Rastita sopiva vaihtoehto.

esitteistä

päivähoiton perhetyöntekijältä

työkaverilta

muualta, mistä? _____

en ole saanut tietoa

PÄIVÄHOIDON PERHETYÖ

4. Merkitse rastilla päivähoiton perhetyöntekijän pitämät toiminnot, joihin perheenne on osallistunut

lapseni osallistui tunnekerhoon

osallistuin tunnekerhon vanhemmille pidettyyn vanhempainiltaan / juttuiltaan

osallistuin päiväkodilla perhetyöntekijän pitämään keskusteluiltaan syksyllä 2003

keväällä 2004

keskustelu päivähoiton perhetyöntekijän kanssa

päivähoiton perhetyöntekijän kotikäynti

tuettu tapaaminen Tapiolan päiväkodilla

muu tuki, mikä? _____

en ole osallistunut

VANHEMMUUDEN TUKEMINEN

5. a) Koetko saaneesi päivähoidon perhetyön kautta tukea ja opastusta seuraaviin asioihin?

Rastita sopivat vaihtoehdot.

- lasten kasvatukseen / kehitykseen / hoitoon
- perheen arkea koskeviin asioihin
- perheen vaikeisiin tilanteisiin esim. avioero, sairaus
- vanhempana kasvamiseen / kehittymiseen
- muuta, mitä? _____

5. b) Kerro lyhyesti miten päivähoidon perhetyöstä saamasi tuki näkyy arjessanne?

---

6. Kuinka tärkeänä työmuotona pidät päivähoidon perhetyötä?

- erittäin tärkeä
- tärkeä
- melko tärkeä
- ei tärkeä

Perustele

---

7. Miten päivähoidon perhetyötä voisi mielestäsi kehittää?

Kiitos vastauksestasi!

Liite 8. Kyselylomake päivähoiton työntekijöille

Jyväskylässä 18.2.2004

HYVÄ PÄIVÄHOIDON TYÖNTEKIJÄ!

Työskentelen päivähoiton perhetyössä ja opiskelen työni ohella Jyväskylän Ammatti-
korkeakoulussa Sosiaali- ja Terveysalalla jatkotutkinto-opintoja. Koulutusohjelmani
on Terveystieteiden edistäminen ja ehkäisevä työ ja suuntaudun opinnoissani Lapsiperhei-
den terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on tarkastella päivähoiton perhetyön kehittämistä Jy-
väskylän kaupungissa. Tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa teidän työntekijöiden
näkemyksiä, kokemuksia päivähoiton perhetyöstä sekä saada kehittämistoiveita tule-
vaisuuteen.

Jotta saisin mahdollisimman kattavan ja monipuolisen kuvan työntekijöiden näkemyk-
sistä ja toiveista, olisi ensiarvoisen tärkeää, että vastaisit kyselyyn.

Tutkimuksen tuloksia tullaan hyödyntämään päivähoiton perhetyön kehittämistyössä.
Opinnäytetyöni on tarkoitus olla valmis keväällä 2005, jolloin raportti on myös Sinun
luettavissasi.

Haluan korostaa, että tiedot käsitellään nimettöminä ja luottamuksellisesti, eikä yksit-
täistä vastaajaa voida lopputuloksista tunnistaa.

Kyselyn voit palauttaa viimeistään 3.3.2004 suljetussa kirjekuoressa oman päiväkotisi
henkilökunnanhuoneessa olevaan palautuslaatikkoon. Mikäli haluat lisätietoja tutki-
muksistani vastaan mielelläni joko puhelimitse tai sähköpostilla.

Kiitos etukäteen vastauksestasi!

Yhteistyöterveisin,
Päivähoiton perhetyöntekijä
Malla Huisko
puh. 050-4652604
e-mail: Marja-Leena.Huisko@jkl.fi

KYSELYLOMAKE**PÄIVÄHOIDON PERHETYÖN KEHITTÄMINEN JYVÄSKYLÄN KAUPUN-
GISSA****TAUSTATIEDOT**

Rastita sopiva vaihtoehto.

1. KYSELYYN VASTAA

lastentarhanopettaja / kasvatustieteiden kand.

lastenhoitaja / päivähoitaja

perhepäivähoitaja

sosiaalikasvattaja / sosionomi AMK

muu

2. TYÖKOKEMUS

alle 5 vuotta

5-9 vuotta

10-19 vuotta

yli 20 vuotta

PÄIVÄHOIDON PERHETYÖ

3. Mistä olet saanut tietoa päivähoidon perhetyöstä? Rastita sopiva vaihtoehto.

esitteistä

päivähoidon perhetyöntekijältä

työkaverilta

muualta, mistä? _____

en ole saanut tietoa

4. Kuinka tärkeänä työmuotona pidät päivähoidon perhetyötä? Rastita sopiva vaihtoehto.

erittäin tärkeä

tärkeä

melko tärkeä

ei tärkeä

Perustele

YHTEISTYÖ PÄIVÄHOIDON PERHETYÖNTEKIJÄN KANSSA

5. Millaista tukea olet saanut päivähoidon perhetyöntekijältä?

---

6. Kuvaile tarkemmin kuinka yhteistyö perhetyöntekijän kanssa on vaikuttanut omaan työhösi?

---

7. Millaista tukea arvioit itse tarvitsevasi jatkossa?

---

8. Millaista päivähoidon perhetyötä toivot tulevaisuudessa tehtävän päivähoidossa?

Kiitos vastauksestasi!

Liite 9. Kyselylomake Juttutupaan osallistuneille

Oletko aikaisemmin osallistunut vertaisryhmän toimintaan?

أ kyllä

أ ei

Oliko Juttutupa- ryhmällä vaikutusta teidän arkeenne?

أ kyllä

أ ei

Jos vastasit kyllä, kerro lyhyesti mitä vaikutuksia ryhmällä oli arkeenne?

Kuinka tärkeäksi koit perhetyöntekijän osuuden Juttutuparyhmässä?

أ erittäin tärkeä

أ tärkeä

أ melko tärkeä

أ ei tärkeä

Perustele

Saitko mielestäsi riittävästi vaikuttaa Juttutuvan keskusteluaiheisiin?

أ kyllä

أ ei

Perustele

Oletko kiinnostunut jatkossa osallistumaan vertaisryhmätoimintaan?

kyllä

ei

Jos vastasit kyllä, niin millaista toimintaa toivoisit järjestettävän?

Mitä muuta haluat vielä viestittää ryhmänohjaajille?
